



HYTE-toimintamalli

1 / 2023

Sairaalaklovnitoimintaa lapsipotilaille

Toimintamallin kuvaus: Nadja Laine, Kari Jagt & Aino Viertola
Toimintamallin vertaisarviointi: Hanna Ahokoivu, Heli Järvelä,
Kati Myllymäki, Sauli Palmu & Kimmo Savela

Hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimintamallien arviointi
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Institutet för hälsa och välfärd
Finnish Institute for Health and Welfare
www.thl.fi



1 / 2023

Toimitus

hytearviointi@thl.fi

Päätoimittaja

Projektipäällikkö, Marika Kylänen
(etunimi.sukunimi@thl.fi, 029 524 7882)

Toimittaja

Kehittämispäällikkö, Elisa Kostiainen
(etunimi.sukunimi@thl.fi, 029 524 8602)

Taittäjä

Projektiassistentti, Jenni Lintunen

Julkaisija

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikkö
Mannerheimintie 166, A4
PL 30, 00271 Helsinki
Puh/tel +358 29 524 6000
www.thl.fi

Julkaisusarja

HYTE-toimintamalli
ISSN 2737-2936 (verkkójulkaisu)

Julkaisupaikka

HYTE-toimintamallien arvioinnit verkossa:
<https://thl.fi/hytearviointi>

Arkistointi

HYTE-toimintamallien arviointien arkistointi,
Julkari:
<https://www.julkari.fi/>

HYTE-toimintamallin lähetys arviointiin

hytearviointi@thl.fi

Sosiaalinen media

Twitter
https://twitter.com/HYTE_arviointi
LinkedIn
<https://linkedin.com/company/hyte-toimintamallien-arviointi>

HYTE-toimintamallien arviointi

Hyvinvointia ja terveyttä edistävien (HYTE) toimintamallien arviointi on avoin tiedolla johtamisen palvelu, jonka kehittäminen alkoi THL:ssä vuonna 2019. Palvelu tarjoaa vertaisarvioitua tietoa näyttöön perustuvista toimintamalleista, joita julkaistaan HYTE-toimintamalli-julkaisusarjassa.

Arviointiin otetaan HYTE-toimintamalleja eri aloilta, jotka edistävät hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja osallisuutta, edistävät yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta, ehkäisevät hyvinvointi- ja terveyseroja, syrjäytymistä ja yksinäisyyttä, sekä edistävät sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä kehityksestä.

HYTE-toimintamalli-julkaisusarja

HYTE-toimintamalli-julkaisusarjassa on julkaistu toimintamallien arviointeja vuodesta 2019 lähtien. Jokainen toimintamalli käy läpi systemaattisen arviointiprosessin, joka tehdään yhteismitallisin kriteerein. Arvioinnit perustuvat toimintamallin edustajan kuvaukseen toimintamallista ja vähintään kahden arvioitsijan lausuntoon. Arviointi tehdään asteikolla 1-5 (heikko-erinomainen). Arvioinnin kohteena on toimintamallien vaikuttavuus, näyttö ja sovellettavuus käytäntöön. Arviointi on luonteeltaan kehittävä.

Arvioitsijoina voivat toimia toimintamallin riippumattomat asiantuntijat ja kokemusasiantuntijat. Menetelmänä on avoin vertaisarviointi, joka on laadunvarmistuksen ja kehittämisen keino. Arvioitsija voi valita tekeekö hän arvioinnin anonyymisti vai avoimesti.

Julkaisu sisältää toimintamallin edustajan tekemän kuvauksen toimintamallista ja yhteenvedon arvioitsijoiden lausunnoista.

HYTE-toimintamalli-julkaisusarjan kielet ovat suomi, ruotsi ja englanti. Jokainen arviointi julkaistaan erillisenä pdf-tiedostona thl.fi-sivuilla ja arkistoidaan Julkariin.

Tiivistelmä

Toimintamallin nimi: Sairaalaklovnitoimintaa lapsipotilaille

Tausta ja tavoite: Vuonna 2001 perustettu Sairaalaklovnit ry mahdollistaa ammattimaisen ja säännöllisen klovnitoiminnan kaikissa yliopistollisissa ja useissa keskussairaaloissa. Lapsen sairastuminen ja sairaalassa olo on perheelle kuormittava tilanne. Sairaalaklovnit ovat lapsen tukena tuottaen iloa tilanteissa, joihin liittyy kuormittavia tekijöitä. Tavoitteena on vaikuttaa lapsen ja perheen sairaalakokemukseen ja siitä jäävään muistoon: luoda myönteistä potilaskokemusta, edistää sairaalaviihtyvyyttä ja tarjota psykososiaalista tukea.

Käyttö: Käyttö alkanut vuonna 2002 Suomessa. Käytössä kaikissa yliopistollisissa sairaaloissa sekä useissa keskussairaaloissa. Eurooppalaisen kattojärjestön alla toimii organisaatioita 19:ssä eri Euroopan maassa. Sairaalaklovnitoiminta on levinnyt maailmanlaajuisesti yli 50 eri maahan.

Kohderyhmä: Sairaaloiden lastenosastojen ja poliklinikoiden lapsipotilaat ja heidän omaisensa.

Sovelttavuus eri kohderyhmiin: Helposti sovellettavissa erilaisille ikä- ja erityisryhmille. Klovnit työskentelevät mm. autismikirjon ja psykiatrisella osastolla olevien lasten parissa sekä kehitysvammaisten ja pitkäaikaissairaiden kanssa. Toimintaa on pilotoitu mm. aikuisten mielenterveyskuntoutujien ja muistisairaiden ikäihmisten parissa.

Menetelmä: Klovnitoiminta perustuu huumorintajun, läsnäolon sekä kohtaamisen voimaan. Sairaalaklovnieria on keino lapsilähtöiseen ja tilanneherkkään vuorovaikutukseen leikin, mielikuvituksen ja improvisaation kautta. Klovnit kiertävät lastenosastoja ja poliklikoita sekä valmistelevat ja saattavat lapsia toimenpiteisiin.

Seuranta ja arviointi: Vaikuttavuutta, saavutettavuutta ja henkilöstön hyvinvointia seurataan useilla mittareilla: hoitohenkilökuntakysely, palautekysely perheille, klovnien keräämä vaikuttavuustieto, työhyvinvointikysely ja kohtaamistilastot. Hoitohenkilökunnan kanssa järjestetään tapaamisia ja kehitetään yhteistyötä.

Tulokset ja vaikutukset: Vuonna 2020 julkaistu vertaisarvioitu tutkimus (Karisalmin ym., 2020) osoitti, että klovnin läsnäololla kanylointitilanteessa on positiivista vaikutusta lasten ja perheiden potilaskokemukseen. Hoitohenkilökuntakyselyn vastaajista 93 % oli täysin tai osin sitä mieltä, että sairaalaklovnit vaikuttavat myönteisesti lapsen potilaskokemukseen. Lisäksi kansainvälisissä tutkimuksissa sairaalaklovnierialla on osoitettu olevan positiivista vaikutusta esimerkiksi lapsen mielialaan, jännityksen lieventymiseen ja kivun kokemukseen.

Vaikuttavuus: Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien on tutkitusti osoitettu edistävän terveyttä ja hyvinvointia. WHO:n vuonna 2019 julkaistussa raportissa on löydetty näyttöä taiteen merkityksestä useiden sairauksien hoitamisessa, hallitsemisessa ja ehkäisemisessä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kustannusarvio: noin 800 000 euroa/vuosi

Kustannusvaikuttavuus: Kustannusvaikuttavuutta ei ole tutkittu, mutta hoitohenkilökunnan palaute ja klovnien kokemukset antavat olettaa, että klovnitoiminnalla voi joissakin tilanteissa olla kustannuksia säästävää vaikutusta.

Jatkokehittäminen: Tavoitteena on saada klovnityö entistä tiiviimmin osaksi erilaisia hoitotoimenpiteitä sekä edelleen kasvattaa klovnien läsnäoloa sairaaloissa.

Avainsanat: sairaalaklovnieria, soveltava taide, hyvinvoinnin edistäminen, lapsipotilaat, sairaala, potilaskokemus

Teema-alueet: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote:ssa, Kulttuuri ja taide, Perheiden hyvinvointi, Yhdenvertaisuus

Toimintamallin yhteyshenkilö Suomessa: Kari Jagt (etunimi.sukunimi@sairaalaklovnit.fi)

Toimintamallin arvioitsijat: Hanna Ahokoivu, Heli Järvelä, Kati Myllymäki, Sauli Palmu ja Kimmo Savela

Kansalliset verkkosivut: www.sairaalaklovnit.fi

Kansainväliset verkkosivut: www.efhco.eu

Arviointiluokka: Kansallisesti pitkään käytössä ollut toimintamalli (yli 10 vuotta)

Kokonaisarviointi: 5/5 (erinomainen)

Erinomaista lapsilähtöistä vakiintunutta toimintaa. Lapsipotilaille suunnattu sairaalaklovnitoiminta on kansainvälistä toimintaa ja sen vaikutukset ovat laajalti tunnustettuja. Toiminta tähtää siihen, että lapsipotilaille tuotetaan iloa heitä kuormittavissa tilanteissa.

Julkaisupäivä: 28.2.2023

Sammandrag

Praktiks namn: Sjukhusclowner för barnpatienter

Bakgrund och mål: Sjukhusclowner rf, som grundades år 2001, möjliggör professionella och regelbundna clowner vid alla universitetssjukhus och på de flesta centralsjukhus. Ett barn som insjuknar och sjukhusvistelse är en belastande situation för familjen. Sjukhusclownerna stöder barnet genom att ge glädje i situationer som är förknippade med belastande faktorer. Målet är att påverka barnets och familjens sjukhusupplevelse och minnet av den: skapa en positiv patientupplevelse, främja sjukhustrivseln och erbjuda psykosocialt stöd.

Användning: I Finland inleddes användningen år 2002. Används på alla universitetssjukhus och på de flesta centralsjukhus. Under den europeiska takorganisationen finns organisationer i 19 olika europeiska länder. Sjukhusclowner har spridit sig globalt till över 50 olika länder.

Målgrupp: Barnpatienter på sjukhusens barnavdelningar och polikliniker och deras anhöriga.

Lämplighet för olika målgrupper: Lätt att tillämpa på olika ålders- och specialgrupper. Clownerna arbetar bl.a. med barn inom autismspektrumet och på psykiatriska avdelningar, samt med utvecklingsstörda och långtidssjuka. Verksamheten har pilottestats på bland annat vuxna rehabiliteringsklienter inom mentalvården och äldre personer med minnessjukdomar.

Metod: Clownverksamheten grundar sig på humor, närvaro och möten. Sjukhusclowner är en metod för barnorienterad och situationskänslig interaktion genom lek, fantasi och improvisation. Clownerna går runt på barnavdelningar och polikliniker samt förbereder och följer barnen till åtgärder.

Uppföljning och utvärdering: Effektivitet, tillgänglighet och personalens välfärd följs upp med flera indikatorer: enkät för vårdpersonal, responsenkät till familjerna, information om effekterna som clownerna samlat in, enkät om arbetshälsa och mötesstatistik. Möten ordnas med vårdpersonalen och samarbetet utvecklas.

Resultat och effekter: En referentgranskade undersökning (Karisalmi m.fl., 2020) visade att clownens närvaro i kanylering situationen har en positiv inverkan på barnens och familjernas patientupplevelse. Av dem som svarade på vårdpersonalenkäten ansåg 93 % helt eller delvis att sjukhusclownerna har en positiv inverkan på barnets patientupplevelse. I internationella undersökningar har sjukhusclowner dessutom visat sig ha en positiv inverkan på till exempel barnets sinnesstämning, lindring av spänningen och smärtupplevelse.

Effektivitet: Konst- och kulturbaserade metoder har visat sig främja hälsa och välfärd. I WHO:s rapport som publicerades år 2019 har man funnit bevis på konstens betydelse för behandlingen, hanteringen och förebyggandet av flera sjukdomar samt för främjandet av hälsa och välfärd.

Kostnadsberäkning: cirka 800 000 euro/år

Kostnadseffektivitet: Kostnadseffektiviteten har inte undersökts, men vårdpersonalens respons och clownernas erfarenheter ger anledning att clownverksamheten i vissa situationer kan ha en kostnadsbesparande effekt.

Vidareutveckling: Målet är att göra clownarbetet ännu mer delaktigt i olika vårdåtgärder samt att ytterligare öka clownernas närvaro på sjukhusen.

Nyckelord: sjukhusclowner, tillämpad konst, främjande av välfärd, barnpatienter, sjukhus, patientupplevelse

Temat: Främjande av hälsa och välfärd inom social- och hälsovården, Kultur och konst, Familjernas välfärd, Jämlikhet

Kontaktperson för praktiken i Finland: Kari Jagt (fornamn.efternamn@sairaalaklovnit.fi)

Referentgranskare för praktiken: Hanna Ahokoivu, Heli Järvelä, Kati Myllymäki, Sauli Palmu och Kimmo Savela

Nationell webbplats: www.sairaalaklovnit.fi

Internationell webbplats: www.efhco.eu

Utvärderingsklass: Evidensbaserad praktik som använts länge på nationell nivå (över 10 år)

Helhetsbedömning: 5/5 (utmärkt)

Utmärkt etablerad barninriktad verksamhet. Sjukhusclowner för barnpatienter är en internationell verksamhet vars effekter är allmänt erkända.

Publikationsdatum: 28.2.2023

Summary

Name of the procedure: Hospital clowning for child patients

Background and aim: The Finnish Hospital Clowns Association, which was established in 2001, facilitates professional and regular clown activities in all of Finland's university hospitals and in many central hospitals. Illness and hospitalisation of a child is a situation that places a burden on the family. Hospital clowns are there to support the children, bringing them joy in a situation that often involves many stressful factors. The aim is to affect the hospital experience of the child and the family and the memory that it leaves: to create a positive patient experience, to promote a satisfying hospital experience and to offer psycho-social support.

Use of the practice: Hospitals in Finland started using clowns in 2002. They are in use in all Finnish university hospitals and in several central hospitals. Organisations operate under a European umbrella group in 19 different countries in Europe. Globally, hospital clown activities have spread to more than 50 different countries.

Target group: The child patients of children's hospital wards and out-patient clinics, and their next of kin.

Applicability to different target groups: Easily applicable to different age and special groups. E.g. the clowns work among children on the autism spectrum, children with learning disabilities and those with long-term illnesses. The practice was piloted with adults recovering from mental conditions and elderly people with memory disorders.

Method: Clown activities are based on the power of a sense of humour, presence, and encountering others. Hospital clownery is a way of interacting in a child-oriented and situationally sensitive manner through play, imagination, and improvisation. The clowns visit children's wards and out-patient clinics, preparing the children for medical procedures and escorting them there.

Monitoring and evaluation: Effectiveness, accessibility, and the well-being of personnel are monitored using a medical staff survey, a feedback questionnaire for families, information collected by the clowns, a survey on occupational well-being, and encounter statistics. Meetings are arranged with medical staff to develop cooperation.

Results and impacts: A peer-reviewed study (Karisalmi et al., 2020) shows that the presence of a clown in a cannulation had a positive effect on the patient experience of children and their families. In a medical staff survey, 93% of respondents agreed that hospital clowns have a positive effect on a child's patient experience. International studies show that clowns have positive effect on the child's state of mind, easing tension, and experience of pain.

Effectiveness: Research has shown that methods with art and culture as a starting point promote health and well-being. A report published by the World Health Organisation in 2019 found evidence that art is of significance in the treatment, management, and prevention of several illnesses, and in promoting health and well-being.

Cost-effectiveness: about € 800,000 a year.

Effect on costs: The effects on cost has not been researched, but feedback from medical staff and the experiences of the clowns suggest that clown activities can lead to cost savings in some situations.

Further development: The goal is to make clown work a more integral part of various treatment measures and to further increase the presence of clowns in hospitals.

Keywords: hospital clownery, applied art, promoting well-being, child patients, hospital, patient experience

Theme areas: Promotion of well-being and health in social and health care, Culture, Family well-being, Equality

Contact person for the practice in Finland: Kari Jagt (firstname.lastname@sairaalaklovnit.fi)

Peer-reviewers of the practice: Hanna Ahokoivu, Heli Järvelä, Kati Myllymäki, Sauli Palmu and Kimmo Savela

National website: www.sairaalaklovnit.fi

International website: www.efhco.eu

Evaluation category: The practice has been in use nationally for a long time (over 10 years)

Overall evaluation: 5/5 (excellent)

Excellent child-oriented established activity. Hospital clowning for child patients has been internationally recognised, and its effects have been extensively acknowledged.

Publication date: 28 February 2023

Sisällys

1 SAIRAALAKLOVNITOIMINTAA LAPSIPOTILAILLE-TOIMINTAMALLIN KUVAUS.....	7
1.1 Toimintamallin vaikuttavuusketju	7
Tavoite, tausta ja tarve	7
Kohderyhmä, asiantuntijat ja sidosryhmät.....	11
Menetelmä.....	13
Seuranta ja arviointi.....	17
Tulokset, vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	21
Johtaminen ja hallinto.....	24
Viestintä.....	25
Etiikka ja riskit	26
Resurssit ja kustannusarvio	27
Jatkokehittäminen	28
Yhteenveto vaikuttavuudesta.....	28
1.2 Toimintamallin näyttöön perustuva tieto.....	29
Tutkimustietoon perustuva näyttö	29
Asiantuntijatiетoon perustuva näyttö	31
Kokemusasiantuntijatiетoon perustuva näyttö.....	33
Yhteenveto näyttöön perustuvasta tiedosta	35
1.3 Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön	35
Sovellettavuus Suomeen.....	35
Sovellettavuus eri kohderyhmiin	36
Olemassa olevat rakenteet ja verkostot.....	36
Koulutus ja koulutusmateriaalit.....	36
Käyttö Suomessa ja kansainvälisesti	36
Toimintamallin käyttöönoton merkitys kunnissa ja hyvinvointialueilla	37
Huomioita sovellettavuudesta käytäntöön	37
Yhteenveto sovellettavuudesta käytäntöön	37
1.4 Toimintamallin lähteet	38
2 SAIRAALAKLOVNITOIMINTAA LAPSIPOTILAILLE-TOIMINTAMALLIN VERTAISARVIOINTI.....	44
Arvio toimintamallin vaikuttavuudesta	44
Arvio toimintamallin näyttöön perustuvasta tiedosta	48
Arvio toimintamallin sovellettavuudesta käytäntöön.....	50
Kokonaisarviointi	52
LIITTEET	53

1 SAIRAALAKLOVNITOIMINTAA LAPSIPOTILAILLE-TOIMINTAMALLIN KUVAUS

1.1 Toimintamallin vaikuttavuusketju

Tavoite, tausta ja tarve

Tavoite

Toiminnan tavoitteena on vaikuttaa positiivisesti lapsen ja perheen sairaalakokemukseen ja siitä jäävään muistoon. Sairaalaklovnien työmuotona on myönteistä potilaskokemusta luova, sairaalaviihtyvyyttä edistävä ja psykososiaalista tukea tarjoava klovnitoiminta sairaaloissa. Sairaalaklovnieria on keino lapsilähtöiseen ja tilanneherkkään vuorovaikutukseen leikin, mielikuvituksen ja improvisaation kautta.

1) Lasten ja perheiden mieliala kohentuu.

Tavoitteena on, että lapsi kokee klovnin kanssa positiivisia tunteita, nauraa ja lähtee leikkimään. Lapsi käsittelee sairastumiseensa liittyviä tunteita yhteisen leikin avulla ja pelon tunne lievenee. Vanhemmat helpottuvat nähdessään lapsensa viihtyvän ja lapsi iloitsee nähdessään vanhempiensa rentoutuvan. Klovni tarjoaa vanhemmille keinoja tukea omaa lastaan. Klovni vahvistaa koko perheen toimintakykyä ja toimijuutta. Potilashuoneiden, osastojen ja poliklinikoiden tunnelma muuttuu positiivisemmaksi – jotain klovnikohtaamisen leikistä jää elämään, jolloin leikki ja leikillisuus lisääntyy lapsen sairaala-arjessa, vaikka klovni ei olisi enää läsnä.

2) Lapsi sitoutuu hoitotoimenpiteisiin.

Tavoitteena on, että lapsi saa klovnilta tukea valmistautuessaan toimenpiteeseen. Toimenpidetilanteen tunnelma kevenee klovnin toimiessa pehmentävänä linkkinä potilaan ja hoitohenkilökunnan välillä. Klovni luo leikillisen yhteyden lapsen ja hoitohenkilökunnan välille, ja edesauttaa luottamuksen syntymistä heidän välilleen. Tavoitteena on, että lapsen toimenpide sujuvoituu ja että lapsi saa klovnilta tukea sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemmat/muut aikuiset eivät sitä pysty välttämättä hänelle tarjoamaan. Toimenpiteen aikana lapsi rentoutuu ja tuntee vähemmän kipua, kun klovni vie ajatuksia muualle. Lapsen luottamus itseensä kasvaa, kun klovni tsemppaa häntä.

3) Lapsen ja koko perheen potilaskokemus parantuu.

Tavoitteena on edistää lapsilähtöistä ajattelutapaa ja vuorovaikutuksen vahvistamista sairaalaympäristössä. Lapsi saa sairaalokokemuksestaan myönteisiä muistoja, jotka voivat kantaa pitkälle. Lapsen pelko sairaalaa kohtaan pienenee ja kynnys palata sairaalaan madaltuu. Lapsi saa taidekokemuksen ja kokee tullessaan huomatuksi. Pitkäaikaispotilaiden kanssa klovnit luovat pitkäkestoisia kumppanuuksia, jotka kannattelevat lapsia koko sairauden ajan. Poliklinikoiden odotustilanteissa syntyy eri perheitä yhdistäviä tilanteita; hyväntuulisuus, leikillisuus ja yhteisöllisyyden tunne osastoilla lisääntyy.

Yhdistyksen tasolla tavoitteena on mahdollistaa valtakunnallisesti saavutettava sairaalaklovnitoiminta, kehittää työmuotoja ja laajentaa toimintaa. Tavoitteena on sairaalakohtaisen saavutettavuuden kehittäminen yhdessä hoitohenkilökunnan kanssa,

vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen, klovnien työhyvinvoinnin lisääminen työn organisoinnin ja klovnituen toteutumisen kautta, uusien sairaalaklovnipalveluiden kehittäminen ja valtakunnallisen palvelurakenteen voimistaminen. Sairaalaklovnitoiminnan strategia liitteissä (Liite 1).

Tausta

Kansainvälisellä tasolla järjestäytyneet sairaalaklovnitoiminta on saanut alkunsa New Yorkista, jonne vuonna 1986 perustettiin osaksi Big Apple Circusta toimintamalli nimeltään Clown Care Unit (CCU). Sieltä haettiin oppia myös Suomeen, kun sairaalaklovnitoimintaa perustettiin. Suomeen toiminnan toi ja juurrutti näyttelijä Lilli Sukula-Lindblom 2000-luvun alussa; Sairaalaklovnit ry – Sjukhusclowner rf rekisteröitiin vuonna 2001 ja toiminta käynnistyi vuonna 2002. Yhdistyksen tavoitteena oli heti alusta alkaen mahdollistaa säännöllinen ja ammattimainen sairaalaklovnitoiminta. Yhdistys on virallisesti kaksikielinen ja klovnityötä tehdään säännöllisesti sekä suomeksi että ruotsiksi, muitakaan kieliä unohtamatta.

Yhdistys on koko kaksikymmenvuotisen historiansa aikana kehittänyt pitkäjänteisesti klovnityötä hoitoympäristössä. Vuosien varrella yhdistys on laajentanut, vakiinnuttanut ja monipuolistanut toimintaansa. Toiminta käynnistyi aluksi Helsingin lastensairaalassa, mutta laajeni jo vuonna 2003 yliopistollisiin sairaaloihin Tampereelle ja Turkuun. Vuonna 2012 toiminta laajeni valtakunnalliseksi, kattaen kaikki yliopistolliset keskussairaalat.

Yhdistyksen toiminta keskittyi alkuvaiheessa osasto- ja poliklinikkakiertoihin ja perustui vahvasti klovniparityöskentelyyn, mutta myöhemmin nousi tarve vastata sairaalaklovnityöllä entistä paremmin sairaalan, hoitohenkilökunnan ja lapsipotilaiden tarpeisiin. Vuosina 2016–2017 sairaalaklovnit kehittivät Helsingin lastenkllinikalla työmuodon, jossa sairaalaklovnit toimivat lasten toimenpidepäivien tukena. Yhdistykselle myönnettiin vuonna 2017 OKM:n kärkihankeavustus osana hallituksen prosenttiperiaatteen laajentamista. Avustuksella pilotoitiin klovnityötä osana toimenpiteitä ensin Helsingin Lastenkllinikalla ja sitten valtakunnallisesti. Sairaalaklovnit perehtyivät päiväkirurgisten toimenpiteiden ja päiväsaaraalatoiminnan hoitoprosesseihin. Yhteistyössä hoitohenkilökunnan kanssa tutkittiin sairaalaklovnin osallistumista lasten toimenpidepäivien eri vaiheisiin: toimenpiteen odottaminen ja siihen valmistautuminen, toimenpidehuoneeseen saattaminen ja toimenpiteessä mukana oleminen. Nykyään toimenpiteeseen valmistava klovnieria kulkee osastokiertojen rinnalla yhtenä sairaalaklovnien työmuotona osana klovnityöpäiviä.

Kärkihankkeeseen sisältyi vaikuttavuustutkimus, jossa tarkasteltiin lasten ja vanhempien potilaskokemusta sairaalaklovnin tuella/ilman klovnia päiväkirurgian toimenpidepäivinä, jotka sisältävät laskimokanyylin asettamisen lapselle. Tutkimus (Karisalmi ym., 2020) julkaistiin osana Aalto-yliopiston LAPSUS-hanketta vuonna 2020, ja siinä osoitettiin, että sairaalaklovnitoiminnalla on positiivista vaikutusta lapsen ja koko perheen potilaskokemukseen. Arvioinnin kohteina olevista kärkihankekokeiluista vahvin näyttö saatiin juuri toimenpideklovnierista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019).

Vuonna 2019 julkaistiin Sairaalaklovnit Suomessa -artikkelikokoelma, joka on ensimmäinen suomalaisissa sairaaloissa tapahtuvaa klovnitoimintaa ja sen kehitystä käsittelevä artikkelikokoelma. Artikkeleiden kirjoittajina on eri alojen edustajia ja asiantuntijoita. Kokoelman on toimittanut professori Hanna Suutela ja sen on julkaissut Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus. (Suutela, 2019.)

Kansainvälinen yhteistyö eurooppalaisten sairaalaklovnijärjestöjen kanssa on merkittävästi lisääntynyt 2000-luvulla. Vuonna 2011 perustettiin alan eurooppalainen kattojärjestö Efhco (The

European Federation of Healthcare Clown Organizations), jonka laatusertifioitu jäsen Sairaalaklovnit ry on ollut vuodesta 2017 lähtien. Parhaillaan Sairaalaklovnit ry on mukana partnerina vuonna 2020 käynnistyneessä kolmivuotisessa ClowNexus – Clowning Connects Us -hankkeessa. Hanke on EU:n Luova Eurooppaa ohjelman osarahoittama ja siinä on Suomen lisäksi mukana seitsemän muuta eurooppalaista sairaalaklovniorganisaatiota. Hanke tarkastelee ja kehittää käytännön työmuotoja, miten luovilla menetelmillä voidaan tuottaa hyvinvointia osana sote-sektoria ja tarjota osallisuus kulttuuripalveluihin kohderyhmille, jotka muuten helposti jäävät niiden ulkopuolelle. Hankkeen kohderyhminä ovat dementiaa sairastavat ikäihmiset ja autismikirjon lapset.

Vuonna 2022 yhdistyksen toimintaa laajennetaan STEA-hankeavustuksen mahdollistamana muistisairaille ikäihmisille. Syksystä 2022 alkaen sairaalaklovnit vierailevat viikoittain kunnallisissa tehostetun palveluasumisen yksiköissä viidessä eri kaupungissa (Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio ja Oulu). Keväällä 2022 julkaistaan Sairaalaklovnit-sovellus, joka laajentaa klovni toimintaa, pidentää sairaalakohtaamisten kaarta ja ylläpitää klovni suhdetta lapsipotilasiin osastovierailujen ulkopuolella. Sovellus mahdollistaa tuttuja klovnihahmojen läsnäolon lapsen ja perheen arjessa koko sairausajan kaarella, myös kotihoitojaksoilla. Applikaation on suunnitellut ja toteuttanut yhteistyössä Sairaalaklovnit ry:n kanssa designyhtiö Adventure Club ja sen on rahoittanut STEA. Etäklovnitoimintaa testattiin jo vuonna 2020, kun koronatilanteen takia klovnitoiminta oli sairaaloista tauolla muutamia kuukausia.

Sairaalaklovnit ry on vuosien varrella saanut useita tunnustuksia ja palkintoja toiminnastaan, mm. YLE:n Kulttuurigaalan Kulttuurin hyvinvointi -palkinnon v. 2021, Lastenkulttuurin valtionpalkinnon v. 2015, DuoDecim seuran kulttuuripalkinnon v. 2012 ja Terveyttä taiteesta -palkinnon v. 2010. Sairaalaklovnit ry on Soste:n (Suomen sosiaali- ja terveys ry) jäsenjärjestö sekä Kulttuurihyvinvointipoolin ja VaLa:n (Vastuullinen Lahjoittaminen ry) jäsen.

Yhdistyksen toiminnan kasvun ja kehityksen myötä on mahdollistettu artistien työsuhteinen vakinaistaminen. Nykyään valtaosa yhdistyksen reilusta 20 artistista työskentelee vakituissa työsuhteissa, aiemmin kaikki artistit työskentelivät puitesopimuksilla. Nykyisin yhdistys mahdollistaa myös erilaisia klovnituen muotoja, jotka ylläpitävät artistien työhyvinvointia ja ammattitaitoa. Klovnitukeen kuuluu kahdesti vuodessa tarjottavat koulutukset, koutsautuki ja mahdollisuus käyttää osa työtunneistaan oman ammattitaidon ylläpitämiseen. Yhdistyksen budjetti on vuosien aikana kasvanut, koska toiminta on laajentunut ja lisääntynyt. Rahoitusmalli on silti pysynyt pitkälti ennallaan. Isoin muutos on ollut yliopistollisten sairaaloiden osallistuminen toiminnan rahoittamiseen omarahoitusosuudella.

Sairaaloissa vierailee satunnaisesti eri alojen taiteilijoita sekä vapaaehtoisia, ja säännöllisesti lastenosastoilla työskentelee leikkitoiminnan ohjaajia. Sairaalaklovnitoiminta on koulutettujen artistien tekemää työtä, jonka tavoitteena on tuottaa pelkkää virkistystä syvempiä tuloksia.

Teemme tiivistä yhteistyötä hoitohenkilökunnan kanssa, osallistumme osastopalaverihin ja suunnittelemme yhdessä toiminnan kehittämistä. Verrattuna muihin toimijoihin, sairaalaklovnitoiminta ei ole sairaalan arjesta tai hoitotyöstä irrallista, vaan tukee ja on osa niitä. Toimimme ympäristöissä, joissa muut rinnakkaiset toimijat eivät toimi, kuten leikkausaleissa ja toimenpidehuoneissa. Hoitohenkilökunta pystyy hyödyntämään klovneja hälyttämällä heidät päivystyspuhelimella esimerkiksi haastaviin toimenpidetilanteisiin. Sairaalat myös rahoittavat osan toiminnastamme. Klovnitoiminta ei kilpaile minkään olemassa olevan virkistystoiminnan kanssa.

Sairaalaklovnitoiminnan tavoitteet perustuvat teorioihin taiteen vaikutuksista hyvinvointiin. Taiteen vaikutuksia on tutkittu useilla tieteenaloilla ja erilaisista näkökulmista esimerkiksi suhteessa elämänlaatuun, mielenterveyteen sekä fyysiseen ja koettuun terveyteen (Laitinen, 2017).

Tarve

Sairaalassa olo on lapsen elämässä poikkeuksellinen tilanne ja kuormittavaa koko perheelle. Sairaalassa olo ei ole kenestäkään erityisen mukavaa, ja sairaalakäyntiin voi liittyä lapsella monia erilaisia tunteita, kuten jännitystä, pelkoa, surua ja ihmetystä. Sairaalaklovní auttaa käsittelemään lapsen erilaisia tunteita leikin avulla, vie ajatuksia tarvittaessa muualle, tuo lohtua, vahvistaa lapsen ja vanhemman sekä lapsen ja hoitohenkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Naurun kautta stressi ja pelkotilat purkautuvat. Klovníkohtaamisen aikana lapsi rentoutuu, tulee paremmalle tuulelle ja voimaantuu. Yksilötasolla muisto sairaalaklovníin kanssa kohtaamisesta voi kantaa pitkälle ja helpottaa seuraavaa sairaalakäyntiä. Sairaalassaoloaikaan usein sisältyviin pitkiin odotushetkiin tulee mielekästä sisältöä ja ilontäyteisiä hetkiä. Sairaala paikkana voi olla lapsille outo ja pelottava, eikä hoitohenkilökunta ole välttämättä tuttua. Klovníin avulla sairaala tulee lapselle helpommin lähestyttävämmäksi ja lasten tarpeet tulee paremmin huomioitua. Sairaalaan on matalampi kynnys mennä, kun lapset tietävät siellä olevan klovneneja.

Hoitotoimenpiteet ja sairaalassa olo voivat aiheuttaa fyysisiä oireita, kuten kipua ja pahaa oloa sekä henkistä kuormitusta, kuten pelkoa, huolta ja stressiä. Hoitohenkilökunta sairaalassa huolehtii lapsen sairauden hoitamisesta ja parantamisesta. Lapsen kokonaisvaltaiselle kohtaamiselle ja kuuntelemiselle ei hoitohenkilökunnalla välttämättä ole aikaa eikä resursseja. Sairaalan hoitohenkilökunta on koulutettu toimimaan lasten kanssa, mutta resurssien takia heillä ei juuri ole aikaa muuhun kuin varsinaiseen hoitotyöhön. Sairaalaklovníit kohtaavat lapset, kuuntelevat heidän toiveitaan, käsittelevät heidän pelkojaan leikin avulla sekä tukevat lasta lapsilähtöisesti. Punaisen nenän kautta on mahdollista käsitellä monenlaisia tunteita ja se mahdollistaa aidon vuorovaikutteisen kohtaamisen. Sairaalaklovní helpottaa hoitohenkilökunnan työtä toimenpidetilanteissa ja niiden valmistelussa. Toimenpidetilanteessa hoitohenkilökunta voi keskittyä kliiniseen hoitotyöhön klovníin huolehtiessa lapsen ja perheen emotionaalisesta ja toimenpiteeseen valmistavasta osuudesta.

Sairaalassa lapselle tehdään monenlaisia tutkimuksia, joihin lapsella ei ole päätäntä- tai vaikutusvaltaa. Klovní voi auttaa saamaan lapsen mielipiteen ja toiveet kuuluviin, mutta ei kuitenkaan ikinä toimi vastoin hoitohenkilökunnan tavoitteita. Klovníin avulla lapsi saa kokemuksen siitä, että häntä kuunnellaan ja että hänen toiveitaan huomioidaan. Klovníkohtaamisessa lapsi ei ole vain toiminnan kohteena, vaan aktiivisena osapuolena, jolla on päätösvaltaa klovníin suhteen. Jos lapsi ei halua klovníä, klovní perääntyy tilanteesta pois. Klovníit voivat kääntää leikissään potilaan ja lääkärin roolit ympäri, ja osoittaa lääkärin paljon hölmömmäksi kuin lapsen. Se voi tehdä lääkärin helpommin lähestyttävämmäksi ja koko tilanteen rennommaksi. Klovní välittää hoitohenkilökunnalle tietoa lapsen mielenkiinnonkohteista ja edistää siten hoitohenkilökunnan ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä lapsilähtöistä hoitoa. Jos lapsi tykkää hevosista, voi klovní tilata hänelle esimerkiksi ratsastusunia. Nukutushetkellä klovní voi välittää tämän tiedon anestesia lääkäriksi, joka voi halutessaan tarttua leikkitarjoukseen.

Pitkäaikaispotilailla ja pitkällä hoitajaksoilla lapsi on pitkiä aikoja erityyksissä omista ystävistään, luokkatovereistaan ja sukulaisistaan. Ystävyyssuhteet voivat hiipua ja yksinäisyyden tunne voi kasvaa. Lapsen sairaus voi vaikeuttaa ystävyyssuhteiden luomista ja ylläpitämistä, mikä voi johtaa syrjäytymiseen. Pitkällä hoitajaksoilla klovníit tulevat tutuiksi ja turvallisiksi sairaalaystäviksi, joiden kanssa lapsi saa leikkiä ja jakaa tunteita. Huoneissa, joissa on useampia potilaita sekä

odotusauloissa, klovnit luovat perheitä yhdistäviä tilanteita, joissa lapset tutustuvat myös toisiin lapsiin.

Sairaalat tiloina on suunniteltu ensisijaisesti kliinistä hoitotyötä varten, kulttuuri ja taide ovat hyvin vähäisessä roolissa, vaikka niillä on tutkitusti positiivista vaikutusta hyvinvointiin (esim. Koivisto ym., 2020). Taiteen laaja-alainen käyttäminen ja hyödyntäminen yhteiskunnassa luo merkityksellisyyttä ja kasvattaa hyvinvointia (esim. Laitinen & Honkala, 2017; Fancourt & Finn, 2019.) Yhteiskunnan on laissa kirjatus pykälän mukaisesti huolehdittava kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisesta mahdollisuudesta osallistua kulttuuriin ja taiteeseen (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019). Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 31. artiklassa on kirjaus jokaisen lapsen yhtäläisestä oikeudesta osallistua kulttuurielämään ja taiteisiin. Sairaalaklovnityö takaa taidelähtöiset kokemukset myös sairaalahoidossa oleville lapsille ja nuorille, ja on siten edistämässä yhdenvertaisuuden toteutumista. Yliopistollisten sairaaloiden strategioihin ja niissä listattuihin tavoitteisiin kuuluu lupaus hyvästä palvelukokemuksesta, jota sairaalaklovnitoiminta vahvasti toteuttaa ja edesauttaa.

Taiteella voi olla merkittävä rooli myös osana hyvää hoitoa. WHO:n raportissa (Fancourt & Finn, 2019) on listattu tutkimuksia, jotka osoittavat taidetoiminnan vaikutuksia terveydenhuollossa sekä henkilökuntaan että potilaisiin. Esittävän taiteen tuomisen vuodeosastoille on havaittu vähentävän ahdistusta ja kipua sekä parantavan mielialaa ja hoitoihin sitoutumista sekä lapsilla että aikuisilla (Houni ym., 2021, 54).

Kohderyhmä, asiantuntijat ja sidosryhmät

Kohderyhmä

Sairaaloiden lastenosastoilla ja poliklinikoilla hoidossa tai vierailmassa olevat 0-18-vuotiaat lapsipotilaat sekä heidän perheensä.

Asiantuntijat ja sidosryhmät

1. Sairaalan organisaatio ja johto

Sairaalan johdolla on ylin asiantuntemus sairaalan toiminnasta organisaationa ja siitä, miten hallinnon, lupien ja rahoituksen tasolla voidaan klovnitoiminta sairaalassa mahdollistaa.

2. Hoitohenkilökunta

Lääkärit, hoitajat ja terapeutit ovat hoitotyön asiantuntijoita. Heillä on asiantuntemusta liittyen potilaan sairauden tutkimiseen, lievittämiseen ja parantamiseen. Kunkin osaston hoitohenkilökunta tuntee parhaiten oman osastonsa toimintatavat ja rutiinit. Heillä on tietoa osastolla olevien lasten sairauksista ja taustoista.

3. Lapset ja heidän perheensä

Lapset ja heidän perheensä ovat klovnitoiminnan pääkohderyhmä. Omaisilla on paras ymmärrys ja tuntemus lapsesta. Jos lapsi on pieni, omaiset osaavat kertoa, mitä lapsi esimerkiksi pelkää tai mistä hän pitää. Lapset puolestaan ovat leikin ammattilaisia ja sen lisäksi tärkeitä asiantuntijoita esimerkiksi leikkitalojen, yleisen viihtyvyyden, lapsilähtöisyyden ja viriketoiminnan suunnittelussa.

4. Rahoittajat

Sairaalaklovnitoimintaa rahoittavat STEA, eri säätiöt, yksityiset henkilöt ja yrityslahjoittajat, ministeriöt sekä kunnat. Lisäksi toimintaa rahoitetaan sairaaloiden omarahoitusosuudella. Rahoittajat mahdollistavat tuellaan toiminnan toteutumisen.

5. Yhdistyksen jäsenet

Yhdistyksellä on jäseniä 53 kpl. Osa yhdistyksen jäsenistä on yhdistyksen työntekijöitä, osa ulkopuolisia.

6. Hallitus

Hallituksessa on puheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä ja yksi varajäsen. Hallituksessa on eri alojen asiantuntijoita, joilla on kokemusta ja asiantuntemusta esimerkiksi yhdistystoiminnasta ja sote-alalta.

7. Jäsen- ja kattoyhdistykset

Sairaalaklovnit ry kuuluu SOSTE ry:hyn, Kulttuurihyvinvointipooliin, Vastuullinen lahjoittaminen ry:hyn sekä eurooppalaiseen sairaalaklovnioorganisaatioiden kattojärjestöön (EFHCO). SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallinen kattojärjestö, joka toimii sosiaali- ja terveyspoliittisella kentällä vaikuttajana ja asiantuntijana. Kulttuurihyvinvointipooli vahvistaa ja edistää kulttuurihyvinvoinnin sisällyttämistä osaksi ennaltaehkäiseviä palveluita, hoitoa, kuntoutusta, koulutusta ja työelämää. VaLa ry varainhankintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhteisöjen yhteistyöverkosto, joka edistää ja kehittää vastuullista lahjoituskulttuuria ja varainhankintaa. EFHCO:n tavoitteena on edistää sairaalaklovnitoimintaa ja sen näkyvyyttä, kehittää alan yhteisiä toimintatapoja ja tarjota tukea jäsenorganisaatioilleen.

8. Korkeakoulut ja yliopistot

Yhdistys tekee yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistojen tutkijoiden ja tutkijaryhmien kanssa. Heillä on tieteellistä asiantuntemusta kulttuurin hyvinvointialalta ja kokemusta sen tutkimisesta eri näkökulmista.

9. Asiantuntija- ja potilasjärjestöt

Eri alojen järjestöillä on asiantuntemusta esimerkiksi eri sairauksista ja niiden hoitamisesta, yhdenvertaisuuden edistämisestä sekä työskentelystä erityisryhmien parissa.

10. Kouluttajat

Kaksi kertaa vuodessa yhdistys tarjoaa sairaalaklovnneille koulutusta. Kansainvälisinä kouluttajina on viime vuosina toimineet Ami Hattab ja Pedro Fabiao, jotka molemmat ovat kansainvälisesti tunnustettuja sairaalaklovnityön ja klovnierian ammattilaisia.

11. Media ja tiedotusvälineet

Tiedotusvälineillä on asiantuntemusta eri kohderyhmien tavoittamisesta.

Menetelmä

Suunnittelu

Sairaalaklovnitoiminta lähtee liikkeelle aina kohderyhmän tarpeesta. Sote-ala tehdään tietoiseksi mahdollisuudesta hankkia klovnityötä erilaisille kohderyhmille, ja jos toiminnalle koetaan olevan kysyntää ja tarvetta, lähdetään toimintaa suunnittelemaan yhdessä henkilökunnan kanssa. Suunnitteluvaiheessa kartoitetaan niin henkilökunnan kuin kohderyhmän toiveet ja tarpeet.

Uudet palvelut kumpuavat aina sairaalaklovnien arvopohjasta eli sairaalaklovnien arvot määrittävät niitä. Uusien palveluiden asema suhteutetaan perustehtävään ja toiminnan päätavoitteeseen. Yhdistys luo edellytykset, joilla uusia palveluita voidaan testata ja kehittää ilman, että niistä on haittaa perustoiminnalle. Suunnitteluvaiheessa palveluille määritellään hinnasto, jolla sitä tarjotaan toteutettavaksi. Toimintamallimme tähtää siihen, että kokeilu ja pilotointi olisi mahdollista toteuttaa mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja tavoitteena on aina juurruttaa toiminta pysyväksi osaksi yksikön toimintakulttuuria.

Tarpeiden ja niiden ymmärryksen tulee lähteä hoitolaitoksista sisäisesti, jotta yhteistyöstä tulee pitkäjänteistä, joten tärkeässä roolissa on rakentava yhteistyö hoitohenkilökunnan kanssa.

Ennen varsinaisia klovnivierailuja tutustumme organisaatioon, sen henkilökuntaan sekä kerromme työstämme ja sen tarkoituksesta. Yhdessä henkilökunnan kanssa räätälöimme käytännön toteutusta toiveiden ja tarpeiden mukaan. Voimme myös pitää työpajan, jossa henkilökunta pääsee tutustumaan klovnierian perusteisiin.

Toteutus



Kuva 1. Klovnit viihdyttämässä lapsia sairaalan aulassa.



Kuva 2. Klovnit osastokierrolla.

Sairaalaklovnityö pitää sisällään seuraavia työmuotoja:

1. Osastokierrot

Osastokierroilla klovnipari kiertää osastoilla ja poliklinikoilla kohdaten siellä lapsia ja heidän omaisiaan. Klovnit kiertävät lasten- ja nuorten osastoilla (hematologinen, kirurginen, infektio, päivystys, leiko, sisätauti, teho, vastasyntyneet, päiväsairaala, lasten- ja nuorten psykiatria, neurologinen, poliklinikat, foniatria). Klovnitohcoreiden metodeja ovat esimerkiksi improvisaatio, yleinen hölmöily, laulu, musiikki ja taikatemput.

2. Toimenpideklovneria

Toimenpideklovnerian tarkoituksena on vapauttaa hoitohenkilökunnan resurssit varsinaiseen hoitotyöhön klovnin huolehtiessa lapsen ja perheen emotionaalisesta ja toimenpiteeseen valmistavasta osuudesta. Toimenpiteet nopeutuvat, koska lapset ovat paremmin valmistautuneita tilanteeseen. Muun muassa pelkotilojen aiheuttamat viivästykset vähenevät. Tilanteet koetaan miellyttävämpinä, ja koettu kivun määrä pienempänä.

Klovni saa hoitohenkilökunnalta tiedon toimenpiteeseen lähdössä olevasta lapsesta. Klovni tapaa lapsen osastolla, valmistelee häntä toimenpiteeseen, saattaa hänet toimenpidehuoneeseen/leikkaussaliin ja on läsnä toimenpiteen ajan tai lapsen nukahtamiseen asti. Klovni käy lapsen kanssa läpi toimenpiteen vaiheet ja siinä käytettäviä välineitä, aina klovnimaisen leikin kautta. Toimenpiteet, joissa klovnit ovat mukana pitävät sisällään esimerkiksi päiväsairalan toimenpiteet, magneettikuvaukset, reuma- ja luuydinpunctiot, päiväkirurgiset toimenpiteet, kanyloinnit, verikokeet, leikkaukset ja täyhystykset. Toimenpideklovneriassa klovni työskentelee yksin, jotta klovni voi keskittyä täysin lapseen ja rakentaa luottamuksellisen suhteen, mutta myös sen takia, koska toimenpidehuoneet ja leikkaussalit ovat tiloiltaan rajallisia paikkoja.



Kuva 3. Klovni saattamassa lasta toimenpiteeseen.



Kuva 4. Klovni käy lapsen kanssa läpi toimenpidettä leikin kautta.

3. Päivystysklovneria

Hoitohenkilökunta voi kutsua klovneja tueksi hoitotilanteisiin. Klovnit vastaavat mahdollisuuksiensa mukaan työpäivänsä aikana hoitohenkilökunnan pyyntöihin ja toiveisiin. Klovniensa työajan ulkopuolella hoitohenkilökunta voi lähettää klovniensa työpuhelimelle viestin ja pyynnön tulla tapaamaan lasta.

4. Etätoiminta

Yhteydenpito sairaalaklovnien oman Sairaalaklovnit-sovelluksen avulla. Sovellus mahdollistaa lapsen yhteydenpidon klovniiin silloinkin, kun lapsi on jo kotiutunut. Etäyhteydenpitoa kehitettiin ja pilotoitiin korona-aikana keväällä 2020.

5. Kotikäynnit

Turussa sairaalaklovnit vierailevat viikoittain syöpäsairaiden lasten kodeissa. Kotikäynneillä klovnit jatkavat ja syventävät sairaalajaksoilla alkanutta tuttavuutta ja leikkiä lapsen kanssa. Kotikäynti antaa vanhemmille pienen hengähdystauon ja tuo positiivisen linkin kodin ja sairaalajaksojen välille.

Juurutus

Toiminta juurrutetaan vakiinnuttamalla toiminnan rahoitus ja sitouttamalla eri osapuolet toiminnan jatkumiseen. Juurruttamisessa olennaisena osana on toiminnan vaikuttavuuden osoittaminen, jota seurataan jatkuvasti eri mittarein.

Toimintaa suunnitellaan ja kehitetään yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Henkilökunta tietää sairaalaklovnityön merkityksen ja sairaalaklovnien roolin sairaalassa. Vastavuoroisesti sairaalaklovnit ovat koulutettu toimimaan sairaalaympäristössä ja heitä koskevat samat vaitiolo-, turvallisuus- ja hygieniasäännöt kuin hoitohenkilökuntaa. Hoitohenkilökunnan kanssa säilytetään jatkuva avoin ja luottamuksellinen keskusteluyhteys ja toimintaa ollaan valmiita muokkaamaan ja kehittämään saadun palautteen perusteella.

Seuranta ja arviointi

Klovnityön vaikuttavuuden seuraamiseen käytettyjä mittareita ovat:

1. Hoitohenkilökuntakysely sairaaloille

Hoitohenkilökunnalle suunnattu kysely toteutetaan kaikissa yliopistollisissa keskussairaaloissa joka toinen vuosi. Viimeksi kysely toteutettiin vuonna 2020. Sähköisessä kyselyssä selvitetään hoitohenkilökunnan ajatuksia ja kokemuksia sairaalaklovnien toiminnasta niillä osastoilla, joilla klovnit sairaaloissa työskentelevät. Palautelomake muodostuu useammasta kysymyksestä, jotka käsittelevät eri osa-alueita. Vastaajat voivat esimerkiksi arvioida klovnityön vaikuttavuutta toimenpidetilanteissa. Vuonna 2020 vastauksia saatiin 424 kpl ja 93 % vastaajista oli sitä mieltä, että sairaalaklovnit vaikuttavat positiivisesti lapsen potilaskokemukseen.

2. Klovnien keräämä vaikuttavuustieto

Sairaalaklovnit kirjaavat lapsilta, perheiltä ja hoitohenkilökunnalta saamaansa suullista palautetta sekä tekemiään havaintojaan klovnityön vaikuttavuudesta. Kahden viikon ajan kestävä tehostettu palautteen keräys toteutetaan vuosittain. Edellisen kerran se toteutettiin helmikuussa 2022.

3. Sairaalakohtaiset kohtaamistilastot

Osana työpäiväraporttiaan sairaalaklovnit raportoivat jokaisen työpäivän päätteeksi päivän kohtaamismäärät. Erikseen kirjataan potilaat, omaiset ja hoitohenkilökunta kohtaamiset. Vuosittaiset kohtaamismäärät koostetaan yhdeksi tilastoksi.

4. Palautekysely ja pisteytys perheiltä

Perheiltä palautetta kerätään sähköisellä kyselyllä, joka löytyy sairaalaklovnien kotisivuilta. Kyselyssä perheet voivat pisteyttää klovnitoiminnan asteikolla 1–5, vastata monivalintakysymyksiin sekä antaa vapaata palautetta.

Eri menetelmien avulla kerättävä vaikuttavuustieto kootaan vuosittain ja käsitellään yhdistyksen hallituksessa ja yhdessä artistien kanssa. Kehitämme toimintaamme saadun palautteen perusteella. Yhdistyksen taiteellinen johtaja huolehtii taiteellisen työn laadusta ja kehittämisestä. Työn tavoitteita seurataan paikallistasolla kaupunkitiimeissä jokaisen kaupungin vastuuklovnien toimesta. Vastuuklovnit tapaavat säännöllisesti hoitohenkilökuntaa osastopalavereissa, ylläpitävät heidän kanssansa avointa keskusteluyhteyttä ja vaihtavat heidän kanssaan ajatuksia yhteistyöstä ja sen kehittämisestä. Paikalliset klovnitiimit pystyvät nopeasti ja ketterästi vastaamaan hoitohenkilökunnan pyyntöihin ja toiveisiin. Jokaisen työpäivän jälkeen artistit kirjoittavat raportin kohtaamismäärineen, joten jokainen työpäivä on dokumentoitu. Tavoitteiden ja vaikutusten seuraaminen on yhdistyksessä järjestelmällistä ja jatkuvaa.

Kohderyhmän, asiantuntijoiden ja sidosryhmien osallistuminen

1. Kohderymä

Sairaalaklovnitoiminta on kohderyhmälähtöistä toimintaa. Toiminta, sen tavoitteet ja menetelmät on määritelty siten, että ne palvelevat mahdollisimman hyvin ja kattavasti lapsipotilaita ja heidän tarpeitaan. Sairaalassa potilaiden tilanteet vaihtelevat paljon; joku voi olla lyhyellä poliklinikkakäynnillä, toinen menossa sydänleikkaukseen ja kolmas olla lasten psykiatrisella osastolla hoidossa. Pyrimme hoitohenkilökunnan avulla työpäiviemme aikana aktiivisesti löytämään niitä tilanteita ja lapsia, jotka kaikkein eniten voisivat hyötyä klovnikohtaamisesta.

Klovnikohtaaminen lähtee liikkeelle aina lapsilähtöisesti. Sairaalakloveneilla ei ole valmiita esityksiä, vaan työ perustuu kohtaamiseen, jossa lapsi saa halutessaan olla aktiivinen osapuoli vuorovaikutuksen rakentamisessa ja leikin kasvattamisessa. Klovnit etenee tilanteessa aina lapsen ehdoilla kuulostellen ja tunnustellen lapsen tilannetta ja tunteita, ja lapsi saa aina päättää, haluaako se klovnin vai ei.

Kohderymä voi osallistua sairaalaklovnitoiminnan arviointiin antamalla toiminnasta palautetta. Omaiset ja vanhemmat lapset voivat itse antaa palautetta toiminnasta sairaalaklovnien kotisivuilta löytyvät sähköisen palautelomakkeen kautta. Vanhemmilta ja lapsilta saatua suullista palautetta kerätään tehostetusti kerran vuodessa. Työpäivän aikana kuultua palautetta kirjataan työpäiväraporttiin ja niihin reagoidaan aina tarvittavilla toimilla.

Sairaalaklovnityössä on otettu huomioon monien erityisryhmien tarpeet. Työmuotoa on kehitetty esimerkiksi toimenpiteeseen meneville lapsille, psykiatristen osastojen lapsille sekä autismikirjon lapsille. Klovnityötä autismikirjon lapsille on kehitetty osana kolmivuotista (2020–2023) Luova Eurooppa -ohjelma osarahoittamaa Clowing Connects Us – ClowNexus hanketta. Kehitystyötä ja työmuodon pilotointia on tehty yhteistyössä lasten neurologisten osastojen ja kehitysvammayksiköiden hoitohenkilökunnan kanssa, suomalaisten ja kansainvälisten autismiasiantuntijoiden ja kokemusasiantuntijoiden opastuksella sekä muiden eurooppalaisten sairaalaklovnioorganisaatioiden kanssa. Kehittämistyön yhtenä tuloksena on syntynyt työmuoto, jossa sama klovnitapaa useampana päivä autismitutkimusjaksolle tulevaa lasta, ja on joissakin tapauksissa mukana myös terapeuttien ja lääkäreiden vastaanotoilla lapsen tukena. Autismikirjon

lasten kanssa työskentelyssä erityistä huomiota on kiinnitetty aistiherkkyksien huomioimiseen ja toisaalta eri aistien kautta työskentelyyn.

Palautetta autismityöstä:

”Klovni työ on voimaannuttavaa vuorovaikutusta, jossa edetään lapsen ehdoilla, eikä vaadita häneltä mitään.” (Hoitajan suullinen palaute, TAYS lasten neurologinen osasto 20.1.2022, artistin työpäiväraportti)

”Vanhemmat kommentoivat, että lapselle parasta jaksossa oli klovni, ja ehkä myös vanhemmillekin (...) Upeaa työtä!!!” (Neuropsykologin välittämä palaute perheeltä, ULS 2.11.2021, artistin työpäiväraportti)

2. Sairaalan organisaatio ja johto

Sairaalan johdon kanssa tehdään vuosittain toimintasopimukset, joissa määritellään sairaalaklovnien toimintapäivät ja osastot, joissa klovni työtä toteutetaan. Sairaalan johdon kanssa sovitaan vuosittain myös sairaalan osuudesta klovni toiminnan rahoitukseen. Sairaalan johdon luvalla mahdollistetaan lisäksi joka toinen vuosi suoritettava kyselytutkimus hoitohenkilökunnalle.

3. Hoitohenkilökunta

Sairaalaklovnit työskentelevät tiiviissä yhteistyössä hoitohenkilökunnan kanssa ja saavat heiltä työn kannalta olennaisia ennakkotietoja lapsista; esimerkiksi, jos lapsella on aistiherkkyksiä, kehitysviivettä, kuulo- tai näkövammaa tai muita rajoitteita. Hoitajilta klovnit saavat myös tiedon, jos perheessä puhutaan muuta kuin suomen kieltä. Hoitajilta saatujen ennakkotietojen perusteella klovnit voivat mahdollisuuksiensa mukaan priorisoida työtään lapsille, jotka tarvitsevat eniten tukea. Hoitohenkilökunta voi erikseen pyytää klovnia avukseen esimerkiksi verikokeen ottamiseen tai kanyylin laittoon. Klovnilla on käytössään päivystävät puhelimet, joiden kautta hoitohenkilökunta tavoittaa klovnit heidän työpäiviensä aikana, mutta puhelimiin voi jättää myös pyynnön työajan ulkopuolella.

Hoitohenkilökunnan kanssa pidetään säännöllisesti tapaamisia ja vastuuklovni osallistuu osastopalaveriisiin, joissa käydään läpi käytännön asioita sekä kuullaan henkilökunnan toiveita ja kokemuksia. Kommunikointi hoitohenkilökunnan kanssa on avointa ja luottamuksellista; puolin ja toisin vaihdetaan tietoja ja kokemuksia sekä annetaan palautetta tilanteista työpäivän aikana. Eri alojen hoitajat ja lääkärit ovat pitäneet sairaalaklovnille koulutuksia; esimerkiksi kivunhoidosta, anestesiasta, psykiatrisista sairauksista ja autismin kirjosta.

4. Lapset ja heidän perheensä

Lapsen omaiset tuntevat parhaiten lapsen ja he voivat toimia siltana klovnin ja lapsen välisessä tutustumisessa. Jos lapsi on kovin pelokas tai jos lapsen vanhempi on hyvin stressaantunut, voi klovni suunnata toimintaansa vanhempaan. Lähestymällä ensin vanhempaa, klovni voi saada paremmin yhteyden lapseen. Lapsilta ja perheiltä kerätään palautetta sairaalaklovnitoiminnasta sähköisen palautelomakkeen kautta.

5. Rahoittajat

Rahoittajat mahdollistavat toiminnan toteutumisen ja yhdistys vastaa rahoitetun toiminnan toteuttamisesta sovitulla tavalla. Rahoitus on monikanavaista. Rahoittajia ovat

yliopistosairaaloiden omarahoitusosuudet, Stea:n Ak-avustus, säätiöiltä ja rahastoilta haettavat apurahat sekä yksityiset lahjoitukset (yrityssponsorit ja yksityislahjoittajat). Rahoittajatahosta riippuen rahoittajille kuvataan toimintaa ja raportoidaan saatujen avustusten käyttöä.

6. Yhdistyksen jäsenet

Yhdistyksen jäsenet voivat vaikuttaa yhdistyksen toimintaan osallistumalla vuosikokoukseen ja yhdistyksen kokouksiin. Yhdistyksen jäsenet maksavat jäsenmaksua, jolla tuetaan yhdistyksen toimintaa. Jäsenille tarjotaan mahdollisuus tilata yhdistyksen uutiskirje, jossa kerrotaan sairaalaklovnityöstä.

7. Hallitus

Yhdistyksen hallituksen jäsenet tekevät päätöksiä koskien yhdistyksen toimintaa. Yhdistyksen hallitus on toimeenpaneva elin. Se on yhdistyksen kokouksen valitsema ja sen alainen toimielin, jonka toisaalta tulee hoitaa lain sille nimenomaan määräämät tehtävät ja toisaalta panna täytäntöön yhdistyksen kokouksen tekemät päätökset. Hallituksen toiminnasta yleismääräys löytyy yhdistyslaista.

8. Jäsen- ja kattoyhdistykset

Jäsenyhdistysten avulla sairaalaklovnit voivat verkostoitua muiden alan toimijoiden kanssa järjestöjen, osallistua yhdessä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen sekä saada erilaista tukea ja koulutusta, jolla vahvistaa sairaalaklovnien ammattitaitoa.

9. Oppilaitokset, korkeakoulut ja yliopistot

Sairaalaklovnit tekevät yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistotutkijoiden kanssa. Keväällä 2022 käynnissä olevia tai suunnitteilla olevia yhteistyökuvioita on useampia. Itä-Suomen yliopistossa on tekeillä väitöskirjatutkimus sairaalaklovnityön yhteyksistä muistisairaiden elämänlaatuun. Yhteistyöstä on neuvoteltu myös Turun yliopiston kauppakorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston sosiaali- ja terveysjohtamisen laitoksen tutkijoiden kanssa. Tutkitun tiedon ja yleisen ymmärryksen lisääntyminen taidelähtöisten menetelmien vaikutuksista hyvinvointiin lisäävät myös sairaalaklovnityön arvostusta ja kysyntää. Lisääntynyt tutkimusyhteistyö ja sitä myötä tieteellinen näyttö sairaalaklovnityön vaikuttavuudesta edesauttaa sairaalaklovnityön uskottavuutta sekä työn kehittämistä ja työmenetelmien laajentamista uusille kohderyhmille. Yhdistys tarjoaa myös omaa osaamistaan ja asiantuntemustaan oppilaitoksille. Sairaalaklovnit ovat esimerkiksi kouluttaneet lääkäreiksi lääkäreiksi.

10. Asiantuntija- ja potilasjärjestöt

Tarvittaessa yhdistys konsultoi eri alojen asiantuntijoita ja järjestöjä toiminnan kehittämisessä. Esimerkiksi Autismiliiton kokemusasiantuntijat ja järjestöasiantuntija ovat kouluttaneet sairaalaklovneneja syksyllä 2021 Suomessa järjestetyssä kansainvälisessä sairaalaklovnityöpajassa. Vastavuoroisesti sairaalaklovnit ovat käyneet kertomassa työskentelytavoistaan esimerkiksi syömishäiriöihin liittyvässä seminaarissa.

11. Kouluttajat

Säännölliset kaksi kertaa vuodessa järjestettävät koulutukset tarjoavat sairaalaklovnityötekeville ammattitaidon kehittämistä ja ylläpitämistä, inspiraatiota ja kokemusten jakamista.

12. Media ja tiedotusvälineet

Eri tiedotusvälineiden kautta yhdistys tiedottaa toiminnastaan ja sairaalaklovnitoiminta saa näkyvyyttä.

Tulokset, vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Tulokset

Taidetoiminta voi tutkimusten mukaan edistää terveyttä, elämänlaatua ja onnellisuutta (esim. Fancourt & Finn, 2019). Positiiviset kokemukset yhteiskunnan hyvinvointipalveluista lisäävät paikan ja alueen vetovoimaa ja innovatiivisuutta. Perheiden hyvinvointi lisääntyy ja kokemus sairaalasta ja yhteiskunnan palveluista paranee.

Lapsen negatiiviset tunteet vähenevät, kivun kokemus lieventyy, itsetunto kohenee, stressi vähenee, olo huojentuu, psyykinen toimintakyky paranee ja mieliala muuttuu positiivisemmaksi. Toimenpidetilanteet hoituvat helpommin. Vanhempien jännitys vähenee. Klovnit vievät ajatuksia muualle ja auttavat näkemään tilanteen toisin. Klovnit tuovat lohtua koko perheelle haastavissa tilanteissa ja tasapainottavat potilaiden ja hoitohenkilökunnan välisiä valtasuhteita.

”Olimme tyttäreni kanssa päiväkirurgian puolella ja joulun sairaalajakson ajan vuoksi oli mielessä todella ikävät muistot lapsella kaikista toimenpiteistä, joita tehtiin. Mieli oli aamulla maassa ja olimme pohtineet kovasti, mitä tapahtuu ja sattuuko yms. Kun tulimme aulaan, aulaassa oli ihana klovni, joka rentoutti tilanteen ja sai tyttäreni hymyilemään ja unohtamaan edessä olevan operaation. Operaation jälkeen eri klovni tuli vielä heräämään ja sama tarina jatkui, mutta eri klovnin kanssa. Tyttäreni oli aivan innoissaan. Päivän päätteeksi sanoji, että oli niiiin hauska päivä ja klovnit olivat niiin hauskoja. Äiti voi yhtyä tähän mielipiteeseen, oli myös aikuiselle nauruterapiaa. Kiitos teille tärkeästä työstä. Teidän ansiostanne seuraava kerta ei tunnu niin jännittävältä.” (palaute omaiselta, ULS, palautekysely perheille 2021).

”Sairaalaklovni on auttanut omaan itseensä sulkeutuneen syöpää sairastavan lapsen avautumisessa leikkimään ja olemaan kontaktissa toisten kanssa.” (lääkäri, KYS, hoitohenkilökuntakysely 2020).

Koko perheen mielikuva sairaalasta paikkana muuttuu positiivisemmaksi. Klovnit levittävät iloista tunnelmaa koko osastolle ja lisäävät siellä leikillisyyttä ja huumoria. Klovnikohtaaminen on koko perheen yhteinen taidekokemus, joka yhdistää perheenjäseniä ja luo yhteenkuuluvuutta. Klovni lisäävät vuorovaikutusta eri perheiden välillä poliklinikoilla, käytävillä ja huoneissa.

”Ilmoittautumisluukulla oleva lapsi oli hyvin pelokas ja jännittynyt. Piilotteli äidin takin alla suojassa. Sairaalaklovni ryhtyi lapsen kanssa piiloleikkiin. Lapsen jännitys hävisi leikin myötä. Näitä esimerkkejä on monia, tässä vain yksi.” (hoitaja, TYKS, hoitohenkilökuntakysely 2020).

Sairaalaklovnieria on toimiva keino saada yhteys lapseen ja tukea lasta haastavissa tilanteissa. Punainen nenä on tunnistettava merkki ja antaa luvan hassutella. Yhteistyö hoitohenkilökunnan kanssa toimii erittäin hyvin, mutta sitä on mahdollista edelleen tiivistää, jotta hoitajat ja lääkärit osaisivat vielä monipuolisemmin hyödyntää klovneja sairaalassa. Resurssien riittämättömyyden vuoksi joudumme tekemään valintoja siitä, keitä lapsia kohtaamme päivän aikana. Emme pysty tavoittamaan kaikkia klovnitoiminnasta mahdollisesti hyötyviä lapsia.

Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Sairaalaklovnit ry:n 20 vuotisen toiminnan aikana yhteistyö sairaaloiden ja hoitohenkilökunnan kanssa on kehittynyt paljon. Pitkäjänteinen ja jatkuvasti syventynyt yhteistyö osoittaa, että sairaalaklovnitoiminta on toivottua ja että sairaaloissa on huomattu klovnitoiminnan tuomat hyödyt ja merkitys lapsipotilaille myös pitkällä aikavälillä. Sairaalan johto on osoittanut tukensa toiminnalle, ja on ollut halukas edelleen kehittämään yhteistyötä ja mahdollistamaan esimerkiksi klovnien läsnäolon leikkaussaleissa ja toimenpidehuoneissa. Sairaalan johdolta saadaan vahvaa viestiä ja toivetta siitä, että sairaalaklovnitoimintaa tulee ehdottomasti jatkaa ja jopa lisätä entisestään.

Toiminnan vaikuttavuutta mitataan usealla eri mittareilla säännöllisesti (hoitohenkilökuntakysely, klovnien keräämä vaikuttavuustieto, sairaalakohtaiset kohtaamistilastot sekä palautekysely ja pisteytys perheiltä). Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna sairaalaklovnitoiminnan saavutettavuus on parantunut; vuonna 2017 klovnit kohtasivat yhteensä 52 500 henkilöä, vuonna 2021 sama luku oli 65 272 kpl. Ilman koronan vaikutusta vuoden 2021 kohtaamistilastot olisivat luultavasti vielä suuremmat, sillä koronan takia klovnit eivät aina ole voineet vierailla kaikilla osastoilla, omaisten määrää sairaalassa on rajoitettu ja osa keskussairaaloista on ollut koronan takia tauolla. Klovnityöpäiviä oli vuonna 2017 yhteensä 1108 kpl, vuonna 2021 lukema oli 1 524 kpl, joten klovnityön määrä on myös lisääntynyt.

Sairaalaklovnit ovat osa sairaaloita ja siellä tarjottavaa hoitoa. Pitkäaikaispotilaille on mahdollisuus tavata klovneneja säännöllisesti joskus useita vuosiakin kestävien hoitokausojen ajan. Pitkäaikaispotilaiden kanssa klovnista tulee kumppani, joka kulkee mukana lapsen hoidon eri vaiheissa tukien ja tuoden iloa sairaala-arkeen. Kohtaamisella klovnin kanssa voi olla käännteentekeviä vaikutuksia toipumiseen ja kohtaaminen sairaalaklovnin kanssa voi tuoda lohtua vuosienkin päästä.

”Saimme kokea yhteisen ilon ja yhteyden kokemuksen ahdistuneen ja masentuneen teinin kanssa sairaalaklovnien esitystä seuratessa. Lopulta löytynyt yhteinen nauru ja hymy oli suuremoinen kokemus pitkän vaikean jakson aikana. Yhteisen kohtaamisen muiston mieleen palauttaminen auttoi myös myöhemmin teinin ahdistuskohtauksen katkaisemisessa. Pyysin ahdistunutta ja hysteeristä lastani palauttamaan mieleensä sen tunteen, kun nauroimme yhdessä ja kuinka hän sai minusta turvaa. Tämä auttoi lastani rauhoittumaan ja itseäni vanhempana. Kokemus on meille todella arvokas. Kiitos sydämemme pohjasta. Taide ja kohtaaminen toimivat parantavana ja rakentavana voimana perheemme elämässä.” (palaute omaiselta, TYKS, palautekysely perheille 2021).

”Ihana nähdä teitä pitkästä ajasta. Taaperosta kasvoi eskarilainen. Olitte silloin niin paljon mukana neurolla ja lauloitte synttärilaulunkin lapselle. Kiitos.” (suullinen palaute omaiselta, OYS, klovnien keräämä vaikuttavuustieto 2022).

Pitkällä aikavälillä yhteistyö hoitohenkilökunnan kanssa pääsee kehittymään ja syventymään. Hoitajat osaavat paremmin hyödyntää klovneneja erilaisissa tilanteissa, kuten toimenpiteissä. Sairaalaympäristöstä ja hoidosta siellä tulee ihmiskeskeisempää ja lapsilähtöisempää.

ArtsEqualin toimenpidesuosituksen (Koivisto ym., 2020) mukaan, yhteiskunnan panostus taiteisiin ja sivistykseen, on samalla investointia myös ennaltaehkäisevään sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Investoinnit taidetoimintaan ovat investointeja hyvään elämään, hyvinvointiin, inklusioon ja kulttuurien välisten jännitteiden purkamiseen.

Sairaalaklovnitoiminnalla tavoitellaan kustannusvaikutuksia toimenpiteisiin käytetyssä ajassa, potilaan kipu- ja esilääkitysten määrissä sekä henkilökunnan työhyvinvoinnissa. Sairaalaklovnityöllä vaikutetaan sairaalakäynnistä jäävään myönteiseen potilaskokemukseen, jolla on merkittävä vaikutus niin toipumiseen, hoitoon sitoutumiseen kuin uusiin hoitajaksoihin asennoitumiseen. Myönteinen muisto sairaalakokemuksesta kantaa pitkälle, minkä euromääräisiä vaikutuksia voidaan terveystaloustieteellisesti arvioida.

On tapauksia, joissa lapsi itse tai lapsen vanhempi on päättänyt, että esilääkitystä ei tarvita, koska klovnin on auttanut jännityksen lieventämisessä. Esilääkityksen pois jättäminen tai vähentäminen voi lyhentää sairaalahoidon tarvetta toimenpiteen jälkeen.

”Äiti jälkeen päin jutteli, että he olivat etukäteen olleet sormet ja varpaat ristissä, että tulisipa klovnin paikalle (hyviä kokemuksia aiemmilta kerroilta) ja kun olivat nähneet klovnin, päätös esilääkkeettömyydestä sinetöityi.” (ote klovnin työpäiväraportista, ULS, 24.8.2020)

”[Osastolla oleva lapsi] on uusi potilas ja hänen kanssaan vietin hyvän tovin. Toimenpiteeseen lähtöä saatiin odotella reilu 1.5 h (...)[lapsi] oli kuulemma todella pitänyt vierailusta ja hoitajan mukaan esilääkitystä ei tarvinnut ollenkaan.” (ote klovnin työpäiväraportista, TAYS, 19.4.2022)

Sairaalaklovnitoiminnasta saadun palautteen perusteella voi olettaa, että useissa tilanteissa klovnin läsnäolo on voinut säästää kustannuksia ja/tai aikaa:

”Palovammapotilaan sidosten vaihto sujui hienosti ja nopeasti klovnin saadessa lapsen huomion muihin asioihin.” (Hoitaja, OYS, Hoitohenkilökuntakysely 2020)

”Erään potilaan kohdalla neulan poisto infuusioportista olisi ollut hyvin hankala, jos klovnit eivät juuri sattumalta olisi tulleet huoneeseen. Potilas unohti koko neulan poiston ja se onnistui todella nopeasti klovnien läsnä ollessa ja vitsaillessa potilaan kanssa. Iso kiitos!” (Hoitaja, TYKS, hoitohenkilökuntakysely 2020).

”Kanyylinlaitossa sairaalaklovnista oli ehdottomasti hyötyä - auttoi kiinnittämään lapsen huomion pois pelottavasta toimenpiteestä.” (Lääkäri, KYS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

”Sain loistavaa apua sairaalaklovnilta pienen lapsen tutkimuksessa. Ei olisi sydänfilmi ja verenpaineiden mittausta onnistunut, ellei sairaalaklovnin olisi vienyt lapsen huomiota muualle lapselle pelottavassa tutkimustilanteessa.” (Hoitaja ULS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

”Pyysimme vastikään sairaalaklovnia avuksi pelokkaan lapsen kanylointitilanteeseen. Aikaisemmalla kerralla meitä oli kolme hoitajaa pitämässä lasta kiinni, että lääkäri sai kanyylin laitettua (lapsi oli lisäksi esilääkitty). En voi kuin ihaila sairaalaklovnin ammatillisuutta, miten hän juuri oikealla sekunnilla vei lapsen huomion muualle niin, että kanyyli meni kerta yrityksellä suoneen lapsen istuessa äidin sylissä. Loistavaa toimintaa. Aiomme hyödyntää sairaalaklovnin jatkossakin mahdollisuuksien mukaan. Kymppi plus:)” (Hoitaja, OYS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

Sairaalaklovnit etenevät tilanteissa aina hoitohenkilökunnan ja hoitotyön ehdoilla. Tavoitteena on aina lapsen tukemisen ohella helpottaa hoitohenkilökunnan työtä ja hoitotoimenpiteitä. Yhteentörmäyksiä väistämättä joskus tapahtuu, ja otamme ne tilanteet erittäin vakavasti huomioon toiminnassamme. Rohkaisemme henkilökuntaa aina huomauttamaan meille, jos tilanne ei ole klovnivierailulle sopiva.

”Klovneilta vaaditaan tarkkaa tilannetajua ja yhteistyötä hoitajien kanssa, joka suurimmaksi osin toteutuukin upeasti. On kuitenkin tullut vastaan tilanteita, joissa klovnin toiminta hidastaa hoitoa (esim. potilaan vastaanottaminen, hoitotoimenpiteiden aloitus, verenpaineen mittausta). Aamukiireessä hoitajalle tulisi antaa kunnon työrauha, ja ei-pelokkaiden potilaiden viihdyttämistä harrastaa vasta kun hoitaja on saanut omat tehtävänsä valmiiksi. Korostan vielä, että osa klovneista osaaikin tämän hienosti!” (hoitaja, ULS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

Sairaalaklovnitoiminnalla on palautteiden perusteella vaikutusta myös henkilökunnan työhyvinvointiin ja sitä kautta työyhteisön jaksamiseen, millä voi puolestaan olla myös kustannusvaikuttavuutta.

”Sairaalaklovnit tuovat paljon iloa henkilökunnallekin. He ovat aina kohteliaita, ja kysyvät kenen potilaan luokse voisivat mennä. Osaavat ottaa tarvittaessa askelen taaksepäin ja poistua takavasemmalle. En koskaan ole kokenut heidän läsnäoloaan huonona asiana.” (Lääkäri, ULS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

”[...] Ja kyllä mielestäni heidän vierailut keventävät hoitajien tunnelmaa.” (Hoitaja, TAYS, hoitohenkilökuntakysely 2020)

Johtaminen ja hallinto

Sairaalaklovnitoiminnan organisaatiokaavio liitteissä (Liite 2).

Sairaalaklovnit ry ylläpitää ja edistää valtakunnallista sairaalaklovnitoimintaa. Yhdistyksen hallintoa johtaa toiminnanjohtaja Kari Jagt, jonka tehtäviin kuuluu operatiivinen ja taiteellinen johtaminen sekä talous-, henkilöstö- ja yhdistyshallinto. Toiminnanjohtaja vastaa yhdistyksen hallitukselle, johon kuuluu vuosikokouksessa valittu puheenjohtaja ja hänen lisäksi 3–5 muuta jäsentä. Hallituksen puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Anne Santamäki. Ylintä päätäntävaltaa yhdistyksessä käyttää sen kokous, jossa kullakin varsinaisella jäsenellä on yksi ääni. Yhdistyksen jäseneksi voi liittyä, jos hyväksyy säännöt ja haluaa tukea yhdistyksen toimintaa. Yhdistyksellä on 53 henkilöjäsentä.

Yhdistyksessä toimii vakituksessa työsuhteessa yhteensä 19 henkilöä. Toiminnanjohtajan lisäksi kokoaikaisesti hallinnon työtehtävissä toimii varainhankintajohtaja Aino Viertola, joka vastaa varainhankinnasta, sen ennusteesta ja seurannasta sekä yritys yhteistyöstä & sponsorointisopimuksista, ja ulkoisesta viestinnästä.

Hallinnon työsuhteista kolme koordinaattorin tehtävää on rakennettu siten, että työsuhteesta n. 50 % on klovnityötä ja n. 50 % hallinnon työtä. Malli on koettu yhdistyksessä erittäin toimivaksi, tällöin hallinnon työtä tekevillä on jatkuva kosketus sairaalatyöhön ja syvälinen ymmärrys siitä. Hanke- ja tutkimuskoordinaattori Nadja Laine koordinoi hankkeita, hakee niille rahoitusta sekä vastaa vaikuttavuuden arvioinnista ja tutkimusyhteistyön koordinoinnista. Viestintäkoordinaattori Elina Reinikka vastaa Sairaalaklovnit-mobiilisovelluksen ja muiden video- ja digisisältöjen kehittämisestä, hankeviestinnästä, sisäisestä viestinnästä sekä kuvapankin ylläpidosta. Varainhankinnan koordinaattori Markus Kaustell vastaa paikallisen varainhankinnan kehittämisestä, koulutustuotteiden kehittämisestä, keikkamyynnistä sekä sosiaalisesta mediasta.

Hallinnon työntekijöiden (toiminnanjohtaja, varainhankintajohtaja, kolme koordinaattoria) lisäksi vakituksissa työsuhteissa toimii 14 sairaalaklovnia. Työ on organisoitu siten, että jokaisessa yliopistosairaalakaupungissa toimii oma kaupunkitiimi (Helsinki, Kuopio, Oulu, Tampere, Turku), jonka tiiminvetäjinä toimii kaupungin vastuuklovnit. Vastuuklovnit toimii oman tiimin

lähiesihenkilönä ja vastaa oman yliopistosairaalan sairaalaklovnityön operatiivisesta hallinnosta. Yhdistykselle valitaan kahden vuoden välein luottamus- ja työsuojeluvaltuutettu. Luottamusvaltuutettu toimii työntekijöiden edustajana yhdistyksen hallituksen kokouksissa.

Vakituisten työntekijöiden lisäksi jonkin verran työvuoroista järjestetään puitesopimuksien kautta keikkatyönä. Puitesopimuksella yhdistykselle työvuoroja tekee noin kymmenen henkilöä. Yhdistys pyrkii ensisijaisesti järjestämään työt vakituisilla työsuhteilla, sillä sen on huomattu lisäävän työhyvinvointia ja edistävän sitoutumista työhön.

Viestintä

Kaikki yhdistyksen viestintä perustuu yhdistyksen arvoihin ja palvelee yhdistyksen tavoitteita. Sisäisen viestinnän tehtävänä on mahdollistaa sujuva ajantasainen tiedon kulku ja avoin vuoropuhelu. Viestintä tavoittaa kaikki tarvittavat henkilöt, se on tasa-arvoista, aktiivista ja avointa. Sisäisessä viestinnässä käytetään monia eri kanavia. Työpäivien raportoinnit, dokumenttien jakaminen ja yhteydenpito artistien kesken toteutetaan Slack-sovelluksessa. Joka viikko tiedotettavat asiat kootaan yhdistyksen työntekijöille lähetettävään sähköpostiin, perjantaipostiin. Työntekijät kutsutaan kuukausittain etätapaamiseen, jossa käsitellään ajankohtaisia asioita sekä vaihdetaan kokemuksia ja kuulumisia. Toimistotiimi kokoontuu hallinnollisten asioiden äärelle joka toinen viikko. Hallinnon työntekijöillä on käytössään erilaisia työkaluja tiedon jakamiseen, esimerkiksi Dropbox ja Google drive. Vastuuklovnit ja kaupunkitiimit kokoontuvat säännöllisesti paikallistiemien asioiden äärelle.

Ulkoisen viestinnän tehtävä on tukea varainhankintaa, kasvattaa tietoisuutta toiminnasta ja luoda mielikuvaa ammattimaisesta järjestöstä. Periaatteena on, että yhdistyksen viestintä on saavutettavaa, kunnioittavaa, sitouttavaa, ja positiivisia tunnereaktioita herättävää. Viestintä ja varainhankinta perustuvat avoimuuteen, läpinäkyvyyteen ja yhdistyksen arvoihin. Viestintää ja varainhankintaa yhdistyksessä hoitavat varainhankinnan johtaja sekä viestinnän ja varainhankinnan koordinaattorit yhdessä toiminnanjohtajan kanssa.

Yhdistyksen uutiskirje ilmestyy neljästi vuodessa. Siinä kerrotaan tiivistetysti, positiivisella otteella yhdistyksen toiminnasta ja ajankohtaisista asioista suomeksi ja ruotsiksi. Kotisivulla on perustietoa yhdistyksen toiminnasta, toiminnan tukemisesta, klovnista sekä ajankohtaisista kampanjoista. Isommista kampanjoista ja hankkeista tiedotetaan erikseen mediaa. Kotisivuilta löytyy myös linkki perheiden palautelomakkeeseen. Sosiaalisessa mediassa nostetaan klovnityön arkea ja kohtaamisia sairaaloissa, mutta myös sairaalaklovnitoiminnan taustalla olevaa asiaosaamista ja sitä tukevia tutkimuksia ja selvityksiä. Sairaalaklovnien blogissa julkaistaan pidempiä tarinoita klovnikohtamisista sairaalassa, perheiden kokemuksista ja sairaalaklovnien työstä.

Yhdistys osallistuu sosiaali- ja terveysalan sekä kulttuurialan seminaareihin ja koulutuksiin, joissa verkostoidutaan ja lisätään toiminnan tunnettavuutta. Yhdistys järjestää sote-alan ammattilaisille ja opiskelijoille sekä yrityksille koulutusta klovnieristä ja kohtaamisen taiteesta.

Kevään 2022 aikana julkaistavasta Sairaalaklovnit-sovelluksesta löytyy Palloposti-toiminto, joka on tarkoitettu sairaaloissa hoitosuhteessa olevien lasten ja klovnien väliseen viestittelyyn. Toiminto mahdollistaa tuttujen klovnihahmojen läsnäolon lapsen ja perheen arjessa koko sairausajan kaarella, myös kotihoitajaksoilla.

Kansainvälisellä tasolla yhdistys on mukana Efhco:n (European federation of healthcare clown organizations) toiminnassa ja osallistuu kattojärjestön tapaamisiin.

Etiikka ja riskit

Etiikka

Sairaalaklovnitoiminnan eettisiä tekijöitä määrittävät toimintaympäristö (sairaala), kohderyhmä (lapset ja perheet) sekä työn luonne ja sisältö. Sairaalaklovnit sitoutuvat yhdenvertaiseen, tasa-arvoiseen malliin toimia sekä järjestönä että yksilötasolla. Sairaalaklovnit ry:n kolme pääarvoa ovat leikki, yhdenvertaisuus, vastuullisuus. Näitä toteutetaan sekä yhdistyksen, sen sairaaloissa tapahtuvan toiminnan, että ulospäin suuntautuvan tiedotuksen tasoilla.

Sairaalassa työskentelevä klovnin on Sairaalaklovnit ry:n kanssa työsopimuksen solminut koulutettu esiintyvä taiteilija, jolla on työssä tarvittava koulutus ja kokemus esittävän taiteen alalta. Sairaalassa työskennellessään klovnin ei osallistu muihin kuin taiteelliseen työhönsä sisältyviin toimiin. Klovnin on oltava tietoinen siitä, että hänen työnsä tarkoitus on lisätä erityisesti potilaiden, mutta myös omaisten ja sairaalan henkilökunnan hyvinvointia. Esiintyvä taiteilija on henkilökohtaisesti vastuussa kaikesta toiminnastaan sairaalassa. Hänen työnsä perustana on potilaan ja hänen omaistensa ihmisarvon, persoonan ja yksityisyyden kunnioittaminen. Työssään tapaamansa henkilön sukupuoli, etninen tausta, uskonto, perinteet, sukupuolinen suuntautuminen, sosiaalinen asema, koulutustaso, sairaus tai mitkään henkilökohtaiset tunteet tai tuntemukset, joita taiteilijalla kyseistä henkilöä kohtaan saattaa olla, eivät saa horjuttaa hänen ammattimaisuuttaan ja työssään osoittamaansa korkeaa moraalialaa.

Sairaalaklovnineja koskevat samat vaitiolovelvollisuus-, turvallisuus- ja hygieniasäännöt kuin sairaalan henkilökuntaa, sekä mitä laissa on säädetty lasten kanssa toimivista työntekijöistä. Työssään klovnille muodostuu suhde potilaaseen ja hänen omaisiinsa. Taiteilija ei ole velvollinen pitämään yllä tätä kontaktia työnsä ulkopuolella yksityishenkilönä eikä klovnina. Taatakseen työnsä laadun taiteilija pitää yllä ja kehittää jatkuvasti taiteellista osaamistaan klovnina sekä kartuttaa teoreettista tietämystä liittyen sairauksien hoitoon ja lääketieteelliseen termistöön. Taiteilija ei vaaranna potilasturvallisuutta. Potilaille ei saa koitua vaaraa klovnin toiminnan, tarvikkeiden tai liikkeiden johdosta. Taiteilija ei ota kantaa sairaalan sisäisissä ristiriitaisissa, hoitotyöhön kohdistuvaan kritiikkiin tai sairaalan henkilökunnan ja johdon erimielisyyksiin.

Riskit

Sairaalaklovnitoiminnassa kohtaavat kaksi eri alaa: taide sekä lääke- ja hoitotiede. Kahden eri alan kohtaamisessa riskinä voivat olla alojen esimerkiksi erilaiset toimintatavat, arvot, työskentelykulttuurit ja ennakkoluulot toisia kohtaan. Yhdistys kouluttaa artistit toimimaan turvallisesti sairaalaympäristössä. Hoitohenkilökunnan kanssa yhteisiä arvoja ovat esimerkiksi potilaiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, potilaiden oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu sekä toiminnan eettisyys ja ammattimaisuus. Yhteisenä tavoitteena voi nähdä pyrkimyksen hyvään potilaskokemukseen.

Kielteisten asenteiden ja ennakkoluulojen riskiä vähennetään ylläpitämällä hoitohenkilökunnan kanssa avointa keskusteluyhteyttä ja viestimällä klovnityöstä ja sen tavoitteista. Klovnit myös kunnioittavat ja ottavat toiminnassa huomioon sen, jos hoitajat tai lääkärit eivät toivo tilanteeseen klovnia. Toimenpideklovnin työ on aina toissijaista kliiniseen hoitotyöhön verrattuna. Tämä näkyy yhteistyössä siten, että klovnin on ensisijaisesti se, joka mukauttaa omaa toimintaansa hoitohenkilökunnan työhön sopivaksi. Sairaalassa toimiessa riskinä on aina potilasturvallisuuteen liittyvät tekijät. Riskiä vähentää se, että sairaalaklovnit eivät osallistu sairaalassa muihin kuin taiteelliseen työhönsä sisältyviin toimiin.

Hoitohenkilökunnan vaihtuvuus ja siihen liittyvät tiedonkululliset haasteet ovat riskinä toiminnan kehittämiseksi. Sairaala organisaationa on byrokraattinen, mistä johtuen toimintamallin edelleen kehittäminen voi viedä aikaa. Klovnityössä riskinä on lisäksi työn henkinen kuormittavuus. Työnohjauksella ja muilla klovnitukitoimilla (säännölliset artistien kuukausitapaamiset, työterveyspsykologi, yhteiset koulutukset ja koutsaustoiminta) liiallisen kuormittavuuden riskiä on minimoitu.

Sairaalaklovnitoiminnan jatkuvuudelle riskinä on rahoitus ja siihen liittyvä jatkuva epävarmuus. Rahoituksen hankkiminen on hyvin suhdanneriippuvaista ja vaikeasti ennakoitavaa. Toiminnan pitkäjänteinen ja vastuullinen suunnittelu on hankalaa.

Resurssit ja kustannusarvio

Sairaalaklovnitoiminta on käynnistynyt 20 vuotta sitten. Tässä ajassa yhdistys on kasvanut ja kehittynyt ja samalla toiminta rahoitustarpeineen on laajentunut. Nykyään yhdistyksen vuosibudjetti on noin miljoona euroa. Sairaalaklovnitoiminnan pääkohderyhmänä ovat yliopistosairaaloiden lastenosastoilla ja poliklinikoilla hoidossa tai vierilemassa olevat lapsipotilaat sekä heidän omaisensa. Valtaosa yhdistyksen toiminnasta (n. 80 %, n. 800 000 €) kohdistuu klovnityöhön yliopistosairaaloissa. Yhdistys hakee avustuksia ja tekee omaa varainhankintaa tämän perustoiminnan mahdollistamiseksi. Yliopistosairaaloiden klovnityön lisäksi yhdistys toteuttaa erillisiä hankkeita, järjestää klovnitoimintaa muissa hoitolaitoksissa (esimerkiksi keskussairaalat) ja tekee pienimuotoista palvelutoimintaa (koulutukset, esiintymiset). Nämä muut toiminnot järjestetään erillisellä hankerahoituksella tai myytyinä palveluina.

Sairaalaklovnitoiminnasta on kehittynyt merkittävä osa yliopistosairaaloiden potilaskokemuksen toteuttajan tehtävää. Yliopistosairaaloiden johto näkee klovnityön arvon ja merkityksen, kuten myös laajemmin koko hoitohenkilökunta. Kuten muutamakin yliopistosairaaloiden ylilääkäreistä on todennut, klovnitoiminta on kiinteä osa nykyaikaisen lastensairaalan hyvää hoitoa ja klovnien tulisi olla osa sairaaloiden toimintabudjettia ellei se olisi niin riskialtis säästökohde kustannuspaineiden iskiessä.

Sairaalaklovnitoiminnalle on suhteellisen pieni yhteiskunnallinen rahoitus tällä hetkellä ja suurin osa työstä siihen liittyvine kuluineen rahoitetaan yhdistyksen omalla varainhankinnalla (avustukset, yksityiset lahjoitukset, yritysponsorit) sekä sairaaloiden omarahoitusosuuksilla (= sairaaloiden Lastenkliniikoiden Kummeilta saaduilla potilasviihtyvyyteen osoitetuilla varoilla). Valtakunnallisen yliopistosairaaloiden klovnitoiminnan kustannukset ovat noin 800 000 €/vuosi, yhdistyksen saama STEA:n Ak-avustus on 173 000 €; korotusta ei ole hakuyrityksistä huolimatta saatu ja se on ainoa yhteiskunnan säännöllinen tuki yliopistosairaaloiden sairaalaklovnitoiminnalle.

Sairaalaklovnityö on oma erityistä ammattitaitoa vaativa ammatti ja työsuhteet on järjestetty pääasiassa vakituisin työsuhtein huomioiden klovnina toimivien henkilöiden jatkokoulutus- ja työhyvinvoinnin tarpeet sekä muut työnantajavelvoitteet. Yhdistyksen vakituisissa työsuhteissa toimii 19 henkilöä.

Nykyresursseilla yliopistosairaaloissa toteutuu vuosittain noin 1 500 klovnityöpäivää.

Palkkakustannukset ovat toiminnan suurin kulu. Lisäksi kuluja tulee klovnitoiminnan järjestämiseen liittyvistä välittömistä kuluista (puhelin- ja it-kulut, klovnitarvikkeet, matkakustannukset, työterveys ja työhyvinvointi) sekä yleisistä hallinnon kuluista (taloushallintopalvelut, vakuutukset, jäsenmaksut). Yhdistyksellä on vuokrattuna yksi

toimistohuone Helsingin Suvilahdesta, josta tulee tilakustannuksia. Yliopistosairaaloissa klovneilla on käytössään työtila/pukuhuone, joista ei tule yhdistykselle kustannuksia.

- Kustannusarvio: noin 800 000 euroa / vuosi
- Rahoitus ja sidonnaisuudet: Toiminnan tuloja on esitelty liitteen tulo- ja menoarviossa (Liite 3). Toiminnan suurin rahoitusosuus (n. 32 %) tulee sairaaloiden maksuosuuksista. Yliopistosairaalat rahoittavat maksuosuutensa lähes täysin Lastenklonikoiden Kummeilta saamallaan potilasviihtyvyyteen tarkoitetuilla lahjoitusvaroilla. Yhteiskunnan tukiosuus toiminnalle on Stea:n ak-avustus; n. 173 000 €/vuosi (n. 22%). Muu toiminnan vaativa rahoitus hankitaan vuosittain hakemalla avustuksia sekä yritysten ja yksityishenkilöiden varainhankinnalla (n. 46 %). Yhdistyksen muiden toimintojen kuin yliopistosairaaloiden klovnitoiminnan rahoitus järjestetään erillisellä hankerahoituksella tai myytyinä palveluina (n. 200 000 €/vuosi).

Jatkokehittäminen

Kiinnostus työmuotoamme kohtaan kasvaa jatkuvasti ja pyrimme vastaamaan tähän kysyntään laajentamalla hyvinvointia lisäävän taidetoiminnan käyttöä osana erilaisia hoito- ja kriisityön osa-alueita.

Tavoitteena on valtakunnallisesti saavutettavan sairaalaklovnitoiminnan mahdollistaminen sekä sairaalaklovnityömuotojen kehittyminen ja laajentuminen. Haluamme tulevaisuudessa vastata yhä paremmin sairaalan tarpeisiin ja hoitohenkilökunnan palvelupyyntöihin. Sairaalaklovniiden hyödyntämistä osana hyvää hoitoa ja toimenpiteitä on mahdollista edelleen kehittää ja yhteistyötä hoitohenkilökunnan kanssa tiivistää. Tulevaisuudessa sairaalaklovneilla voi olla uudenlaisia rooleja hoitotyön tukemisessa. Esimerkiksi Israelissa Dream Doctors -sairaalaklovnijärjestön klovnit ovat mukana 40 erilaisessa toimenpiteessä. Katso [Dream Doctors -sairaalaklovnijärjestön kotisivut](#) tästä.

Yhteenveto vaikuttavuudesta

Yhdistyksellä on yli 20 vuoden kokemus sairaalaympäristössä toimimisesta. Vakiintunut ja säännöllinen klovnitoiminta, joka on valtakunnallisesti kattavaa. Klovnityö nähdään sairaalassa osana hyvää hoitoa ja yhteistyö hoitohenkilökunnan kanssa on pitkälle kehittyntä.

Yhdistyksen artistit ovat esiintyvän taiteen ammattilaisia, joille yhdistys tarjoaa jatkuvaa jatkokoulutusta ja tukitoimia. Sairaalaklovnitoiminta on hyväksi osoittautunut taidemuoto, joka soveltuu sairaalaympäristöön ja eri kohderyhmille siellä. Toimintamallista on tieteellistä tutkimustietoa vaikuttavuudesta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Perheitä ja hoitohenkilökunnalta kerätyn palautteen perusteella klovnit ovat merkittävässä osassa potilasviihtyvyyden edistämisessä. Klovnit tuovat hyvää mieltä, vievät iloa ja naurua, lievittävät kokemusta kivusta ja vähentävät pelkotiloja. Klovnit parantavat myös hoitohenkilökunnan hyvinvointia ja helpottavat toimenpidetilanteita.

Rakenteellisella tasolla tavoittelemme sairaalaklovnityön vakiinnuttamista osaksi sosiaali- ja terveyspalveluita, valtakunnallisen sairaalaklovnitoiminnan palvelurakenteen voimistamista sekä laajentamista uusille kohderyhmille. Tulevaisuudessa sairaalaklovnityö nähdään toivottavasti kiinteänä osana lasten ja nuorten hoitoa sairaaloissa. Haluamme tulevaisuudessa kehittää vaikuttavuuden arviointia ja siihen liittyen erityisesti yhteistyötä tutkijoiden kanssa. Sairaalaklovnitoiminnan rahoitusta on syytä jatkossa kehittää ja löytää toiminnalle vakiintunut rahoitusmalli, jotta toiminnan pitkäjänteinen kehittäminen on mahdollista.

1.2 Toimintamallin näyttöön perustuva tieto

Tutkimustietoon perustuva näyttö

Tutkimusnäyttöä sairaalaklovnitoiminnan vaikuttavuudesta lapsiin ja heidän perheisiinsä on paljon ja tulokset ovat samansuuntaisia. Useissa tutkimuksissa silti todetaan, että lisätutkimuksia tarvitaan edelleen (esim. Lopes-Júnior, L. ym. 2020). Taiteella on tutkitusti vaikutusta hyvinvointiin, mutta mikään yksittäinen tutkimus ei pysty tarjoamaan yksiselitteisiä vastauksia, miten tai miksi taide vaikuttaa, koska kyse on monimutkaisista ja kokemuksellisista ilmiöistä (Laitinen, 2017, 39).

Tutkimusten perusteella lapsen ja sairaalaklovnien välisellä leikkisällä vuorovaikutuksella voidaan minimoida toimenpiteisiin liittyvää stressiä, parantaa lasten mielialaa ja vähentää kivun kokemusta (esim. Alcântara ym., 2016; Markova ym., 2021; Lopes-Junior ym., 2020; Scheel ym., 2017, Ben-Pazi ym., 2017). Toimenpiteessä sairaalaklovnilla on positiivinen vaikutus lapsen itkun kestoon ja lapsen ahdistuneisuuteen (Meiri ym., 2016).

Kriittisessä tutkimuskatsauksessa (Lopes-Júnior ym., 2020) käytiin läpi 24 tutkimusta, joista 12 tutkimuksessa pystyttiin osoittamaan, että ne lapset ja nuoret, jotka viettivät aikaa sairaalaklovnin kanssa joko vanhemman läsnä ollessa tai ilman vanhemman läsnäoloa interventiohetkellä, raportoivat joko huomattavasti vähemmän ahdistuneisuuden tunnetta ja osoittivat parempaa psykologista sopeutumista ennen kivuliaita toimenpiteitä ja niiden aikana. Neljässä tutkimuksessa tutkijat ilmoittivat alentuneesta syljen kortisolipitoisuudesta sairaalaklovnien vierailun jälkeen verrattuna interventiota edeltävään mittaukseen. (Emt.)

Autismikirjon lapsilla on tutkimuksen (Shefer ym., 2019) mukaan havaittu klovnikontaktin jälkeen edistystä mm. sanojen tuottamisessa, sosiaalisessa vastavuoroisuudessa ja hymyjen määrässä verrattuna verrokkiryhmään.

Tutkimukset osoittavat, että myös hoitohenkilökunta näkee sairaalaklovnitoiminnan hyödyt ja positiiviset vaikutukset lapsipotilaisiin (esim. Van Venrooij ym., 2017; Scheel ym. 2017).

Suomessa on toteutettu yksi vertaisarvioitu tieteellinen tutkimus (Karisalmi ym., 2020) sairaalaklovnin vaikutuksesta kanylointiin osallistuvan lapsen ja hänen perheensä kokemuksiin. Tutkimus toteutettiin HUS lastenkllinikalla. Mukana oli 70 4–17-vuotiasta lasta, joista 38 lasta altistui klovninkohtaamiselle ja 32 lasta (vertailuryhmä) ei kohdannut klovnia. Uudella digitaalisella tutkimustyökalulla mitattiin potilaiden kokemuksia ennen ja jälkeen laskimokanyylin asettamisen. Lapsilta kysyttiin heidän tunteitaan, ahdistustasoaan, kanyylin asettamisen aiheuttamaa kipua sekä sairaalan parhaita ja pahimpia asioita. Vanhemmilta kysyttiin heidän tunteitaan, odotuksiaan sekä toimenpiteen ja sairaalapäivän sujuvuutta. Tutkimus oli osa Aalto Yliopiston LAPSUS-tutkimusprojektia. Lapset, jotka saivat klovnin seurakseen kanylointiin, kokivat positiivisempia tunteita kuin verrokkiryhmä. Nämä lapset kertoivat toimenpideklovnin olleen parasta sairaalapäivässä. Avoimissa vastauksissa yleisin palaute omaisilta, joiden lapsi altistui klovnille, oli kiitollisuus toimenpideklovnille ja hänen tarjoamalleen viihdyttämislle. (Emt.)

Toimintamallia on tutkittu paljon kansainvälisesti ja siitä löytyy lukuisia kansainvälisiä vertaisarvioituja tutkimuksia. Useissa tutkimuksissa on tutkittu toimintamallin vaikuttavuutta lapsipotilaisiin (esim. Wu ym., 2022; Markova ym., 2021; Sridharan ym., 2017; Alcântara ym., 2016), vanhempiin (esim. Newman ym., 2019; Bruins Slot ym., 2018) ja hoitohenkilökuntaan (esim. Barkmann ym., 2013; Blain ym., 2011; Mortamet ym., 2017, 3; Ford ym., 2013, 9). Tutkimuksissa on käytetty monia eri menetelmiä. Melko tuoreessa tutkimuskatsauksessa (Lopes-Júnior ym., 2020) oli

käyty läpi yli 100 tutkimusta, joista tutkimuksellisten laatukriteerien perusteella 24 valikoitui tarkemmin tarkasteltavaksi. Näistä tutkimuksista oli 13 kpl satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia ja loput 11 kpl olivat ei-satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia. Tutkimuksia oli yhdeksästä eri maasta. (Emt.)

Valtaosa kansainvälisten tutkimusten tuloksista on sovellettavissa Suomeen. Kaikki eurooppalaisen kattojärjestön Efhco:n alla toimivat järjestöt täyttävät kattojärjestön vaatimat laatustandardit. Kokemus ja yhteistyö eurooppalaisten sairaalaklovnijärjestöjen kanssa on osoittanut käytännössä sen, että useissa organisaatioissa riippumatta siitä missä maassa ne toimivat, on hyvin samankaltainen tapa tehdä sairaalaklovnityötä. Työ perustuu samoille arvoille ja yhteiselle ymmärrykselle tavasta toteuttaa korkeatasoista klovneriaa sairaalaympäristössä.

Tarkkaa tietoa ei ole kansainvälisistä meneillään olevista tutkimuksista; todennäköisesti niitä on useita. Suomessa Itä-Suomen yliopiston laitokselle ollaan toteuttamassa väitöskirjatutkimusta sairaalaklovnitoiminnan vaikuttavuudesta muistisairaiden ikäihmisten parissa, ja neuvotteluja käydään Itä-Suomen yliopiston ja Turun yliopiston kauppakorkeakoulun tutkijoiden kanssa yhteistyöstä liittyen klovnityön vaikuttavuuden mittaamiseen sairaaloissa lastenosastoilla.

Tieteellinen näyttö sairaalaklovnitoiminnan kustannusvaikuttavuudesta on rajallista ja sitä on tutkittu vain vähän. Hoitohenkilökunnalta saatu palaute ja klovnien kokemukset antavat olettaa, että klovnitoiminnalla voi joissakin tilanteissa olla kustannuksia säästävää vaikutusta. Tutkimusta tarvitaan lisää, jotta mahdollista kustannusvaikuttavuutta voidaan arvioida luotettavasti. Taiteella ja kulttuurilla voi kuitenkin yleisellä tasolla nähdä olevan positiivista vaikutusta terveydenhuollon kustannuksiin (ks. Houni ym., 2021, 147).

Katja Mäenpään opinnäytetyössä (2018), jonka aineiston pohjalta julkaistiin tieteellinen artikkeli (Karisalmi ym., 2020), mitattiin sairaalaklovnin läsnäolon vaikutusta kanylointiin käytettävään aikaan. Tutkimuksen mukaan klovnin läsnäololla ei havaittu olevan vaikutusta toimenpiteen kestoon lyhentävästi tai pidentävästi. (Mäenpää, 2018, 76.)

Israelissa toteutetun tutkimuksen (Gomberg ym., 2020) mukaan lääkärit ja hoitajat ovat havainneet sairaalaklovnilla olevan positiivista vaikutusta tuottavuuteen ja mahdollisiin kustannussäästöihin tietyissä toimenpiteissä, kuten kuvantamisessa ja sädehoitohoidoissa.

Toinen kansainvälinen tutkimus (Kocherov ym., 2016) osoittaa, että sairaalaklovnin hyödyntäminen toimenpiteeseen valmistautuessa ja itse toimenpiteessä vähentää lasten leikkausta edeltävää ahdistusta ja lyhentää kokonaisaikaä sairaalassa, mikä puolestaan vähentää kokonaihoitokustannuksia.

Sairaalaklovnitoiminnan kustannusvaikuttavuutta on tutkittu vain vähän, joten selkeän yhteyden osoittamiseksi sairaalaklovnitoiminnan ja kustannussäästöjen välillä vaatii lisää tieteellistä tutkimusnäyttöä.

Taulukko 1. Tutkimustietoon perustuvan näytön määrä

	Toimintamallia koskevat tutkimushankkeet, kpl	Toimintamallia koskevat julkaisut, kpl
Kansalliset	1-3	0
Kansainväliset	>50	>50

Asiantuntijatietoon perustuva näyttö

1. Klovni keräämä vaikuttavuustieto

Kerran vuodessa klovnit keräävät kahden viikon ajan tehostetusti vaikuttavuustietoa. Työpäivän aikana klovnit keräävät suullista palautetta perheiltä ja henkilökunnalta sekä havainnoivat klovnityön vaikutuksia. Viimeksi vaikuttavuustietoa kerättiin helmikuussa 2022 aikavälillä 14.–25.2.

Vaikuttavuustieto on kauttaaltaan myönteistä; niin klovnit, lapset, omaiset kuin hoitohenkilökunta kokevat klovnityön merkitykselliseksi. Klovni keräämä tieto osoittaa, että klovnityön positiiviset vaikutukset ovat hyvin moninaisia ja vaikutukset voivat ilmentyä monin eri tavoin.

Monet omaiset sanoittivat pelkkien kiitosten lisäksi vielä tarkemmin klovnikohtaamisen merkitystä: *"Ihmeen rauhallisesti meni nukahtaminen tällä kertaa, kiitos", "kiitos paljon, tämä piristi päiväämme!" ja "hyvä kun lapsi sai jotain mihin keskittyä."*

Lasten suusta kuultua palautetta: *"klovnit on hauskoja, tää on hauskaa!", "päiväsairaalassa käyminen on tylsää, niin on parasta kun voi nähdä klovnin", "sähän oot ihan huippu" ja "täällä ei olekaan tylsää, kun pellet ovat täälläkin sairaalassa".*

Hoitohenkilökunnalta saaduissa palautteissa näkyy vahvasti toimenpideklovnityö. Palautteiden perusteella klovnityö on mm. nopeuttanut ja helpottanut toimenpiteitä, lievittänyt kipua ja saanut lapsen rauhoittumaan.

"Kiitos tosi paljon, kun olit mukana näytteiden otossa. Vauva rauhoittui täysin."

Myös klovnit tekivät useita myönteisiä huomioita työn merkityksellisyydestä toimenpidetilanteissa: *"klovnileikin ohessa harjoittelimme myös maskin käyttöä leikin varjolla ja se kanto salissakin: lapsen vastustus laimeni ja maski saatiin kasvoille helposti jatkaessamme leikkiä nukahtamiseen saakka."*

Artistien omien havaintojensa mukaan klovnit esimerkiksi kevensivät tunnelmaa, laukaisivat jännitystä, aiheuttivat vapauttavaa naurua, saivat aikaan vuorovaikutusta perheiden välillä, muokkasivat kokemusta sairaalasta tilana sekä antoivat vanhemmalle hengähdystauon ja mahdollisuuden nähdä ilo ja leikki lapsessa keskellä sairaalapäivää.

"Äiti juuri syntyneiden kaksosten kanssa huoneessa. Hän näytti huolestuneelta ja surulliselta kun kurkistin ikkunasta. Moikkasin nukkuvia vauvoja ovelta, lähetin lentosuukot, myös äidille ja toivotin onnittelut. Äiti sanoi kohteliaasti kiitos. Lähdin ja katsoin vielä ikkunasta. Äiti katsoi vauvojaan, ja hymyili."

Klovni keräämä vaikuttavuustieto osoittaa, että toiminnan hyödyt voivat ilmetä monilla tapaa; pienistä reaktioista ja ilmapiirin muutoksista aina selkeään sanalliseen palautteeseen. Hyöty voi olla hyvin erilainen perheestä ja tilanteesta riippuen. Yhdelle perheelle klovni voi olla tukena jännittyneille vanhemmille, toisessa tilanteessa taas lapsen jännityksen purkajana. Hoitohenkilökunnalle klovnityön hyödyt korostuvat toimenpidetilanteissa.

Klovni keräämä vaikuttavuustieto on arvokasta, koska sillä tavoitetaan yleensä muuten näkymättömäksi jäävää palautetta ja saadaan dokumentoitua myös sellaisia hienovaraisia klovnityön aikaansaamia muutoksia, joilla voi kuitenkin olla isoa merkitystä koko perheen kokemukseen sairaalakäynnistä.

2. Kohtaamistilastot

Kohtaamistilastojen perusteella sairaalaklovnitoiminta on hyvin saavutettavaa. Vuonna 2021 kohtaamisia oli yhteensä 65 272, joista 36 % (23 598) oli lapsipotilaita, 38 % (24 606) omaisia ja 26 % (17 068) hoitohenkilökuntaa. Koronaviruksen takia kohtaamismäärät ovat hiukan tavanomaista alemmalla tasolla, koska pandemian aikana omaisten määrää sairaaloissa on rajoitettu, osastoilla on ollut lapsia tavallista enemmän suojaerityksessä ja toimenpidesalit ovat paikoin olleet sulussa.

3. Sairaalaklovnit Suomessa -artikkelikokoelma

Professori Hanna Suutelan toimittama Sairaalaklovnit Suomessa (2019) on ensimmäinen suomalaisissa sairaaloissa tapahtuvaa klovnitoimintaa ja sen kehitystä käsittelevä artikkelikokoelma, jossa eri alojen edustajat, lääkärit, hoitajat, teatterintutkijat ja sairaalaklovineina toimivat tarkastelevat sairaalaklovnien työtä kukin omasta näkökulmastaan.

Artikkelikokoelmaan on kirjoittanut 16 kirjoittajaa mm. anestesiologian erikoislääkäri Anna Sepponen-Lavikko Tampereen yliopistollisesta sairaalasta, Helsingin yliopistollisen sairaalan teho- ja kivunhoidon ylihoitaja Taava Leppänen sekä Tampereen yliopiston lastenpsykiatrian professori Kaija Puura, joka on myös lastenpsykiatrian ylilääkäri Tampereen yliopistollisessa sairaalassa.

Anestesia- ja kloonilääkäri Anna Sepponen-Lavikko kirjoittaa artikkelissaan (2019) klovnin merkityksestä toimenpiteisiin valmistautumisessa ja toimenpidetilanteessa. ”Toimenpidepelon hoidon peruseriaatteet ovat luottamuksen rakentaminen ja kontrollintunteen luominen. Luottamuksen rakentamisen kulmakiviä ovat vuorovaikutus lapsen kanssa ja mielenkiinnon ja hyväksynnän osoittaminen. Näkemykseni mukaan toimenpideklovnit pystyvät parhaimmillaan olemaan mukana luomassa luottamuksen ilmapiiriä. Pelon hallintaan voi käyttää tekniikoita, jotka toteutuvat klovnierissä: tarkkaavaisuuden suuntaamisessa ja ohjattua kuvittelemista. Myös rentoutuminen esimerkiksi naurun kautta toimii” (Sepponen Lavikko, 2019.)

Asiantuntijatietoon perustuva näyttö on yhdensuuntaista sairaalaklovnitoiminnan vaikuttavuudesta. Asiantuntijatieto osoittaa, että klovnitoiminta on saavutettavaa ja että se tuottaa hyvää mieltä ja tukee lapsia ja heidän perheitään kuormittavissa tilanteissa.

Asiantuntijatieto pohjautuu Suomessa toteutettavaan sairaalaklovnitoimintaan, joten vaikuttavuustieto on suoraan sovellettavissa Suomeen.

Järjestelmällistä näyttöä asiantuntijatiedon pohjalta ei ole toimintamallin kustannusvaikuttavuudesta. Kerätty asiantuntijatieto antaa kuitenkin olettaa, että toiminnalla voi olla myös positiivista kustannusvaikuttavuutta. Asiantuntijoiden mukaan sairaalaklovnitoiminnan on havaittu helpottavan esimerkiksi lapsen toimenpiteeseen valmistautumista ja itse toimenpidetilannetta.

”Hoitaja kiitteli klovnia siitä, että insuliinipiikki oli ollut paljon helpompi ottaa kuin aamulla. Klovnin kanssa siihen meni vajaa 10 min, kun aamulla heillä oli mennyt samaan suoritukseen 1 h.” (TAYS lasten hematologinen osasto, klovnin keräämä vaikuttavuustieto, helmikuu 2022).

Anna Sepponen Lavikko kirjoittaa artikkelissaan (2019), että sairaalaklovnit ja toimenpideklovnit helpottavat lapsen toimenpiteeseen liittyvää pelkoa ja ahdistusta. Toimenpideklovnit tarjoaa myös mahdollisuuden toimenpiteen toteuttamiseksi kokonaan ilman anestesiaa tai ilokaasusedaatiassa.

Vaikka järjestelmällistä näyttöä asiantuntijatiedon pohjalta kustannusvaikuttavuudesta ei ole, niin kerätty tieto toiminnan vaikuttavuudesta antaa yhdensuuntaisesti olettaa, että sairaalaklovnitoiminnalla on potentiaalia vaikuttaa myös kustannussäästöihin. Asiantuntijatieto pitää sisällään kokemuksia siitä, että toimenpideklovnieria voi esimerkiksi helpottaa ja nopeuttaa toimenpidetilanteita.

Kokemusasiantuntijatietoon perustuva näyttö

Joka toinen vuosi toteutettava hoitohenkilökuntakysely toteutettiin viimeksi vuonna 2020. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 424 kpl. Kyselyn tulokset antavat vahvan viestin siitä, että sairaaloissa ymmärretään sairaalaklovnityön merkitys ja nähdään sairaalaklovnityön positiiviset vaikutukset lapsen potilaskokemukseen ja koko osaston tunnelmaan. Sairaalaklovnitoiminta koetaan kannatettavaksi toiminnaksi ja yhteistyö klovnien kanssa mieluisaksi.

Päähavainnot:

- Sairaalaklovnin läsnäolo vapauttaa lasta ja vaikuttaa myönteisesti potilaskokemukseen
- Sairaalaklovnista hyötyä toimenpidetilanteissa – auttaa lasta kohtaamaan pelottavia tilanteita
- Yhteistyö on mielekästä – Sairaalaklovnin lisää leikillisyyttä ja keventää koko osaston ilmapiiriä
- Tilanneherkkyyden on tärkeä osa Sairaalaklovnin ammattitaitoa

Vastaajista 93 % on täysin tai osin sitä mieltä, että sairaalaklovnit vaikuttavat myönteisesti lapsen potilaskokemukseen ja 94 % vastaajista on täysin tai osin sitä mieltä, että lapsi nauraa ja vapautuu sairaalaklovnin läsnäollessa.

”Teette upeaa työtä ja piristätte vaikeasti sairaiden lasten päivää, joskus on meinannut itku tulla hoitajallakin, kun näkee, miten kovastikin sairaan lapsen ilme kirkastuu, kun tulette huoneeseen. Suurkiitos <3” (Hoitaja, HYKS)

Toimenpideklovnieria on nykyään keskeisessä osassa sairaalaklovnien työtä. Vastausten perusteella hoitohenkilökunta on todennut tämän työmuodon positiiviset vaikutukset, sillä 89 % vastaajista on täysin tai osin samaa mieltä siitä, että klovnin auttaa lasta kohtaamaan pelottavan sairaalatilanteen. Vastaavasti vain 4 % vastaajista on sitä mieltä, että sairaalaklovnista ei ole hyötyä toimenpidetilanteissa.

”Kanyylinlaitto pienelle potilaalle meni niin sujuvasti, ettei hän edes huomannut sitä sairaalaklovnin viihdyttäessä ja äidin (joka pelkäsi varmaan lasta enemmän) nauraessa vedet silmissä.” (Hoitaja, TAYS)

Yhteistyö sairaalaklovnien ja henkilökunnan välillä on monipuolista ja ajoittain varsin tiivistä. Vastaajista 95 % on täysin tai osin samaa mieltä siitä, että yhteistyö sairaalaklovnien kanssa on mielekästä. *”Yhteistyö sairaalaklovnien kanssa sujuu hyvin, voimme keskustella potilaisiin liittyvistä asioista yhdessä avoimesti ja siitä mikä on kunkin rooli.”* (Hoitaja, TAYS)

Monissa vastauksissa tuotiin esille, että sairaalaklovnien mukanaan tuoma ilo ulottuu potilaiden lisäksi hoitohenkilökuntaan ja lapsen vanhempiin. Vastaajista 96 % oli täysin tai osin sitä mieltä, että sairaalaklovnin keventää osaston yleistä ilmapiiriä. Kyselyn perusteella sairaalaklovnin lisää myös leikillisyyttä lapsen ja hoitohenkilökunnan välillä, täysin tai osin tätä mieltä oli 93 % vastaajista.

” (...) Sairaalaklovnien läsnäolo sairaalassa muistuttaa myös meidän työntekijöitä siitä, että huumori ja leikkisyys kuuluvat lasten ja perheiden arkeen, vaikka kyseessä olisikin vakava sairaus tai pelottava asia. Toivoisin, että myös tulevaisuudessa saisimme pitää sairaalaklovnit osana lasten klinikan toimintaa.” (Osastonhoitaja, OYS)

Vastauksissa kiitellään paljon klovnien tilanneherkkyyttä, joka onkin vaativassa sairaalaympäristössä äärimmäisen tärkeä taito. Silti viidennes vastaajista on joskus kokenut klovnin läsnäolon myös häiritseväksi. Tällaisia tilanteita on voinut aiheuttaa mm. klovnien kovaääninen leikki hoitotilanteen viereisessä tilassa. Rohkaisemme henkilökuntaa aina huomauttamaan meille, jos tilanne ei ole klovnivierailulle sopiva. Sairaalaklovni väistää aina, ja antaa hoitohenkilökunnalle täyden työrauhan. *”Klovnit piristävät kovasti sairaalan ilmapiiriä. Joskus kova ääni on häirinnyt, jos olen itse hoitanut potilasasiaa esimerkiksi puhelimessa. Muuten ei ole kuin positiivista sanottavaa klovnien toiminnasta.”* (Hoitaja, HYKS)

Katso lisää [tuloksia vuoden 2020 hoitohenkilökunnan palautekyselystä](#) Sairaalaklovnien kotisivuilta.

Sairaalaklovnien kotisivuilla on palautelomake, jonka kautta perheet voivat antaa palautetta sairaalaklovnitoiminnasta. Vuonna 2021 palautteita saatiin perheiltä yhteensä 33 kpl. Kaikki vastanneet antoivat toiminnalle täydet viisi tähteä asteikolla 1–5. Vastausten perusteella sairaalaklovnit ovat parantaneet perheiden mielialaa, edistäneet osaston tunnelman leikkillisyyttä ja edesauttaneet toimenpiteiden sujumista.

Otteita saaduista palautteista vuodelta 2021:

”Klovni piristi, rauhoitti niin lapsen äidin mieltä. Äitinä en kyennyt omien tunteiden vallassa rentoutumaan ja olemaan leikkisä vanhempi lapselleni. Klovnin jutut sai rennomman tunnelman meille molemmille <3”

”Lapsi ei ehtinyt jännittää tulevaa leikkausta oikeastaan yhtään, kun klovnin kanssa vitsailu vei huomion ja ilahdutti. Itselleni yllätyksenä tuli, miten kauan klovni vietti aikaa kanssamme, saattoi jopa leikkaussalin ovelle.”

”Pieni poika vatsakipuineen saapui OYS:n lasten klinikalle. Voi sitä huonon olon määrää mikä oli ennen sairaalaklovnin tapaamista... mutta odotetaan hetkinen, kun avulias ja ystävällinen sairaalaklovni tuli paikalle niin johan vatsakipu vaihtui hymyihin ja nauruihin. Pikku-ukko jaksoi hyvän olon kautta mahan painelut ja muut toimenpiteet. Teistä ”klovneista” ei ole saa mitään muuta kuin hyötyä ja hymyä huuleen! Jatkaa ilon ja hymyn tuomista maailmaan.”

Kehitämme koko ajan toimia, jotta saisimme perheiden palautekyselyyn enemmän vastauksia. Koronaviruksen takia emme ole voineet jakaa sairaalassa esitettämme, jossa on ohjeistus palautteen antamiseen, mikä on voinut vaikuttaa vastausmääriin. Maaliskuussa 2022 pilotoimme TYKS:ssä tehostettua palautteen keräystä, jossa klovnityöpäivän jälkeen kierretään siviilivaatteissa osastoilla pyytämässä perheiltä palautetta. Kokeilu oli onnistunut, kuukauden aikana vastauksia saatiin 32 kpl. Toiminnalle annettavan pisteytyksen keskiarvo oli 4,9 / 5.

”Sai pienen tytön hymyilemään, mitä ei koskaan muuten tee tuntemattomille. Tapaamisesta puhuttiin pitkään kotona ja kun seuraavan kerran tutkimuskäynnillä sama klovni ilmestyi osastolle oli se suuri yllätys ja hymyn paikka! Ja kun klovni vielä muisti tytön nimen oli se suuri asia <3” (TYKS, 8.3.2022)

Kokemustieto on kerätty sairaalaklovnitoiminnasta, jota toteutetaan valtakunnallisesti Suomessa kaikissa yliopistollisissa sairaaloissa ja useissa keskussairaaloissa. Tulokset osoittavat suoraan toiminnan vaikuttavuutta lapsille ja perheille Suomessa. Eri palautteenkeruumenetelmin saadut tulokset ovat varsin yhdenmukaisia eikä niissä ole merkittäviä sairaalakohtaisia eroja havaittavissa. Hoitohenkilökyselyn tulokset osoittavat vahvasti, että hoitohenkilökunta näkee työssään klovnitoiminnan tuomat hyödyt ja merkityksen potilaan hyvinvoinnille.

Selvitämme parhaillaan keinoja, miten tehostaa erityisesti perheiltä kerättävää palautetta. Tavoitteena on saada syvempää kokemustietoa klovnitoiminnan vaikuttavuudesta sekä saada palautteita määrällisesti enemmän, jolloin niiden painoarvo vaikuttavuuden todentamisessa on merkittävämpi. Olemme myös neuvottelemassa yhteistyöstä Turun yliopiston kauppakorkeakoulun tutkijaryhmän kanssa liittyen yhteistyöhön mm. perheiltä ja hoitohenkilökunnalta kerättävään palautteeseen ja palautekyselyiden tulosten jatkoanalysointiin.

Ajattelemme, että tulevaisuudessa perheiltä kerättävän palautteen toiminnan vaikuttavuudesta olisi loogisinta tapahtua osana sairaalan omia palautteenkeruujärjestelmiä. Klovnitoiminta palvelee sairaaloiden tehtävää huolehtia hyvästä potilaskokemuksesta, ja sairaaloiden vastuulla on mitata ja seurata potilaiden kokemuksia.

Yhteenveto näyttöön perustuvasta tiedosta

Vertaisarvioituja tutkimuksia toimintamallista on tehty Suomessa yksi ja kansainvälisellä tasolla useita kymmeniä. Lisäksi näyttöä toimintamallin vaikuttavuudesta tukee kokemusasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden kautta kerätty tieto. Sairaalaklovnitoiminnan mahdollinen vaikuttavuus kustannuksiin vaatii lisää näyttöä.

1.3 Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön

Sovellettavuus Suomeen

Yhdistyksellä on pitkä 20 vuoden kokemus sairaalaklovnitoiminnan toteuttamisesta Suomessa. Päätehtävänä on toimia valtakunnallisesti viidessä yliopistollisessa keskussairaaloissa. Lisäksi toimitaan useissa keskussairaaloissa ja palvelutuotantona voidaan toimintaa laajentaa myös muihin sote-alan yksiköihin.

Sairaalaklovnitoiminta toteuttaa sairaaloiden vastuulla olevaa tehtävää huolehtia hyvästä potilaskokemuksesta ja on siten olennainen osa sairaaloiden tarjoamaa hyvää hoitoa. Tutkimusten mukaan (esim. Karisalmi ym., 2020) toiminnalla on positiivista vaikutusta lasten ja perheiden potilaskokemukseen.

Yliopistosairaaloissa sairaalaklovnityötä arvostetaan, ja se on osa sairaalan toimintaa. Tästä osoituksena kaikki Suomen yliopistosairaalat myös rahoittavat sairaalaklovnitoimintaa saadakseen sitä merkittävästi enemmän kuin pelkkä yhdistyksen oma varainhankinta mahdollistaisi.

Sovellettavuus eri kohderyhmiin

Sairaalaklovnitoimintaa on mahdollista soveltaa hyvin monenlaisille ja eri ikäisille kohderyhmille. Sairaalassa klovnit kohtaavat monen ikäisiä lapsia ja heidän vanhempiaan. Lapsilla voi olla monenlaisia rajoitteita esimerkiksi liikkumisessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai kehityksessä. Sairaalaklovnitoiminta ei ole tapaamiensa henkilöiden iästä, sukupuolesta, kielestä, etnisestä taustasta, uskonnosta, sairaudesta tai mistään muista vastaavista tekijöistä riippuvainen toimintamalli. Klovnerian tasoa voi säätää sopimaan erilaisiin tilanteisiin ja erilaisten lasten tarpeisiin. Sairaalaklovnin työ on hetkessä syntyvää kohtaamisen taidetta. Klovnit on avoin kohtaamaan erilaisia ihmisiä ja pystyy ottamaan tilanteessa huomioon erilaisia rajoitteita ja tarpeita.

Yhdistyksellä on kokemusta toimimisesta myös esimerkiksi muistisairaiden ikäihmisten, aikuisten mielenterveyskuntoutujien ja aikuisten aivovammakuntoutujien kanssa.

Olemassa olevat rakenteet ja verkostot

Sairaalaklovnitoiminnan Suomessa mahdollistaa Sairaalaklovnit ry – Sjukhusclowner rf, joka on luonut toimivan palvelurakenteen valtakunnallisen klovnitoiminnalle. Yhteistyö yliopistollisten sairaaloiden ja keskussairaaloiden kanssa on pitkäjänteistä ja sujuvaa, ja sairaalaklovnitoiminnan voi nähdä olevan osa sairaaloiden palvelurakennetta.

Toimintamallin suurin rakenteellinen haaste on sen rahoituksessa. Tällä hetkellä yhteiskunnan tuki sairaalaklovnitoiminnalle (Stea-avustus) on pieni suhteutettuna toiminnan laajuuteen, yliopistosairaaloiden tarpeeseen ja toimintaa järjestävälle yhdistykselle koituvaa taloudelliseen riskiin.

Koulutus ja koulutusmateriaalit

Yhdistys kouluttaa uusia sairaalaklovneneja ja tarjoaa artisteilleen jatkuvaa täydennyskoulutusta. Yhdistys tarjoaa ajoittain klovnikoulutusta myös ulkopuolisille.

Käyttö Suomessa ja kansainvälisesti

Käyttö Suomessa

Toimintamallia on tutkittu Suomessa vuodesta 2020 alkaen.

Toimintamalli on ollut Suomessa käytössä vuodesta 2002 alkaen. Toimintaa on tällä hetkellä kaikissa yliopistollisissa sairaaloissa ja useissa keskussairaaloissa.

Käyttö Euroopassa

Eurooppalaisen kattojärjestön (efhco) alla toimii organisaatioita 19:sta eri Euroopan maasta. Kattojärjestön ulkopuolella toimii lisäksi lukuisia sairaalaklovnijärjestöjä eri puolilla Eurooppaa. Tarkkaa tilastoa kaikista sairaalaklovnioorganisaatioista ei ole olemassa.

Käyttö Euroopan ulkopuolella

Sairaalaklovnitoiminta on levinnyt maailmanlaajuisesti. Tarkkaa tilastoa ei ole olemassa maailman sairaalaklovnijärjestöistä. Vuonna 2018 järjestetyssä kansainvälisessä sairaalaklovnitapaamisessa (HCIM – Healthcare Clowning International Meeting) osallistujia oli 50 eri maasta ympäri maailmaa.

Taulukko 2. Toimintamallin käyttö Suomessa ja kansainvälisesti

	Käyttöalueet
Suomessa	kaikissa yliopistollisissa sairaaloissa ja useissa keskussairaaloissa
Euroopassa	ainakin 19:sta Euroopan maassa
Euroopan ulkopuolella	levinnyt maailmanlaajuisesti

Toimintamallin käyttöönoton merkitys kunnissa ja hyvinvointialueilla

Sairaalaklovnitoiminta on tutkitusti toimiva toimintamalli, jolla voidaan edistää lasten ja perheiden hyvinvointia sairaalassaoloaikana ja sen jälkeen iloisenä muistona madaltaen kynnystä seuraaville sairaalakäynneille.

Sairaalaklovnitoiminta toteuttaa kuntien lakisääteistä tehtävää edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019).

Huomioita sovellettavuudesta käytäntöön

-

Yhteenvedo sovellettavuudesta käytäntöön

Sairaalaklovnitoiminnan voi nähdä Suomessa taiteen hyvinvointikentällä yhtenä tienraivaajana ja edelläkävijänä. Yhdistys on kehittänyt toimintaa 20 vuoden ajan ja luonut toimivan rakenteen sairaalaklovnitoiminnan toteuttamiseksi valtakunnallisesti. Toimimme kaikissa yliopistollisissa keskussairaaloissa ja paikallisesti toimivien kaupunkitiimien kautta voimme tarvittaessa palvella myös pienempiä sairaaloita ja sote-yksiköitä. Vahvuutena ovat klovnityötä tekevät koulutetut ammattilaiset ja vakituiset työntekijät.

Suurimpana haasteena on toimintamallin rahoitus. Tällä hetkellä yhteiskunnan tuki sairaalaklovnitoiminnalle (Stea-avustus) on pieni suhteutettuna toiminnan laajuuteen, yliopistosairaaloiden tarpeeseen ja toimintaa järjestävälle yhdistykselle koituvaan taloudelliseen riskiin.

1.4 Toimintamallin lähteet

Toimintamallin Internet-sivut ja sosiaalinen media

Sairaalaklovnien verkkosivut: www.sairaalaklovnit.fi

Kansainväliset verkkosivut: www.efhco.eu (The European Federation of Healthcare Clown Organizations kattojärjestö, jonka laatusertifioitu jäsen Sairaalaklovnit ry on)

Facebook: Sairaalaklovnit, www.facebook.com/sairaalaklovnit

Instagram: @Sairaalaklovnit, www.instagram.com/sairaalaklovnit

Tiktok: @sairaalaklovnit, www.tiktok.com/@sairaalaklovnit

Blogi: <https://blogi.sairaalaklovnit.fi>

Toimintamallia koskeva lainsäädäntö

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Erityisesti pykälä 2: ”edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen.”

Valtion yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, erityisesti artikla 30: Vammaisten henkilöiden osallistuminen kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan ja urheiluun.

Toimintamallia koskevat poliittiset suositukset ja ohjeistukset

Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67. WHO Regional Office for Europe. <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>

Koivisto, T.-A., Lehtikoinen, K., Lilja-Viherlampi, L.-M., Lapio, P. & Salanterä, S. (2020). *Taide ja kulttuuri sairaalassa ja terveystalouksissa*. ArtsEqual Policy Brief 1/2020. Taideyliopisto.

Oulun kaupunki (2021). *Kulttuurihyvinvointisuunnitelma: Oulun kaupunki 2021–2026*. Kulttuuritalo Valve.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (2021). *Tukea toipumiseen, kauneutta kohtaamiseen, luovuutta läsnäoloon: OYSkulta*. OYS2030.

Valtioneuvosto (2021). *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Toimeenpanosuunnitelma*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-670-9> Esimerkiksi toimenpide numero 100: ”Tulevat hyvinvointialueet vakiinnuttavat taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut, terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan sekä kulttuuriset oikeudet osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua, toteutusta ja seuranta.”

Zbranca, R., Dâmaso, M., Blaga, O., Kiss, K., Dascăl, M. D., Yakobson, D., & Pop, O. (2022). *CultureForHealth Report. Culture's contribution to health and well-being. A report on evidence and policy recommendations for Europe*. CultureForHealth. Culture Action Europe. https://www.cultureforhealth.eu/app/uploads/2023/02/Final_C4H_FullReport_small.pdf

Vertaisarvioitua julkaistua toimintamallista

Alcântara, P., Wogel, A., Rossi, M., Neves, I., Sabates, A., & Puggina, A. (2016). Effect of interaction with clowns on vital signs and non-verbal communication of hospitalized children. Efeito da interação com palhaços nos sinais vitais e na comunicação não verbal de crianças hospitalizadas. *Revista paulista de pediatria : orgao oficial da Sociedade de Pediatria de Sao Paulo* 34(4), 432–438. <https://doi.org/10.1016/j.rppede.2016.02.011>

Ben-Pazi, H., Cohen, A., Kroyzer, N., Lotem-Ophir, R., Shvili, Y., Winter, G., Deutsch, L., & Pollak, Y. (2017). Clown-care reduces pain in children with cerebral palsy undergoing recurrent botulinum toxin injections- A quasi-randomized controlled crossover study. *PLoS one* 12(4), e0175028. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0175028>

Bertini, M., Isola, E., Paolone, G. & Curcio, G. (2011). Clowns benefit children hospitalized for respiratory pathologies. *Evidence-based complementary and alternative medicine, eCAM* 2011, 879125. <https://doi.org/10.1093/ecam/neaq064>

Bruins Slot, J., Hendriks, M. & Batenburg, R. (2018). Feeling happy and carefree: a qualitative study on the experiences of parents, medical clowns and healthcare professionals with medical clowns. *International journal of qualitative studies on health and well-being* 13(1), 1503909. <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1503909>

Felluga, M., Rabach, I., Minute, M., Montico, M., Giorgi, R., Lonciari, I., Taddio, A., & Barbi, E. (2016). A quasi randomized-controlled trial to evaluate the effectiveness of clowntherapy on children's anxiety and pain levels in emergency department. *European journal of pediatrics* 175(5), 645–650. <https://doi.org/10.1007/s00431-015-2688-0>

Fusetti, V., Re, L., Pigni, A., Tallarita, A., Cilluffo, S., Caraceni, A. T., & Lusignani, M. (2022). Clown therapy for procedural pain in children: a systematic review and meta-analysis. *European journal of pediatrics* 181(6), 2215–2225. <https://doi.org/10.1007/s00431-022-04440-9>

Gomberg, J., Raviv, A., Fenig, E. & Meiri, N. (2020). Saving Costs for Hospitals Through Medical Clowning: A Study of Hospital Staff Perspectives on the Impact of the Medical Clown. *Clinical medicine insights Pediatrics* 6(14), 1179556520909376. <https://doi.org/10.1177/1179556520909376>

Karisalmi, N., Mäenpää, K., Kaipio, J. & Lahdenne, P. (2020). Measuring patient experiences in a Children's hospital with a medical clowning intervention: a case-control study. *BMC Health Services Research* 20(1). <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05128-2>

Kocherov, S., Hen, Y., Jaworowski, S., Ostrovsky, I., Eidelman, A. I., Gozal, Y., & Chertin, B. (2016). Medical clowns reduce pre-operative anxiety, post-operative pain and medical costs in children undergoing outpatient penile surgery: A randomised controlled trial. *Journal of paediatrics and child health* 52(9), 877–881. <https://doi.org/10.1111/jpc.13242>

Lopes-Júnior, L., Silveira, D., Olson, K., Bomfim, E., Veronez, L., Santos, J., Alonso, J., Nascimento, L., Pereira-da-Silva, G. & Lima, R. (2020). Clown Intervention on Psychological Stress and Fatigue in Pediatric Patients With Cancer Undergoing Chemotherapy. *Cancer nursing* 43(4), 290–299. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000000690>

Markova, G., Houdek, L. & Kocabova, Z. (2021). To the Operating Room! Positive Effects of a Healthcare Clown Intervention on Children Undergoing Surgery. *Frontiers in public health* 9, 653884. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.653884>

Meiri, N., Ankri, A., Hamad-Saied, M., Konopnicki, M., & Pillar, G. (2016). The effect of medical clowning on reducing pain, crying, and anxiety in children aged 2-10 years old undergoing venous blood drawing--a randomized controlled study. *European journal of pediatrics* 175(3), 373–379. <https://doi.org/10.1007/s00431-015-2652-z>

Newman, N., Kogan, S., Stavsky, M., Pintov, S., & Lior, Y. (2019). The impact of medical clowns exposure over postoperative pain and anxiety in children and caregivers: An Israeli experience. *Pediatric reports* 11(3), 8165. <https://doi.org/10.4081/pr.2019.8165>

Scheel, T., Hoepfner, D., Grotevendt, A. & Barthlen, W. (2017). Clowns in Paediatric Surgery: Less Anxiety and More Oxytocin? A Pilot Study. *Klinische Padiatrie* 229(5), 274–280. <https://doi.org/10.1055/s-0043-106854>

Sridharan, K., & Sivaramakrishnan, G. (2016). Therapeutic clowns in pediatrics: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *European journal of pediatrics* 175(10), 1353–1360. <https://doi.org/10.1007/s00431-016-2764-0>

Van Venrooij, LT. & Barnhoorn, PC. (2017). Hospital clowning: a paediatrician's view. *European journal of pediatrics* 176(2), 191–197. <https://doi.org/10.1007/s00431-016-2821-8>

Wu, W. W., Lu, F. L., Shiu, C. S., Tang, C. C., Jou, S. T., Chen, J. S., & Liu, Y. L. (2022). The effectiveness of a medical clowning program on improving emotional status among hospitalized children undergoing cancer treatment: A quasi-experimental study. *Journal of nursing scholarship: An official publication of Sigma Theta Tau International Honor Society of Nursing* 54(2), 161–168. <https://doi.org/10.1111/jnu.12720>

Julkaisut toimintamallista

Laine, N. (2019). Punainen nenä toimenpiteessä. *Finnanest* 52(2), 154–157. http://www.finnanest.fi/files/laine_punainen_nena.pdf

Leppänen, T. (2018). Lapsen leikkauspelon lievittäminen sairaalaklovnin, vanhemman ja leikkausosaston yhteistyönä. Suomen leikkausosaston sairaanhoitajat r.y:n jäsenlehti Pinsetti 4/2017, 24-26. https://www.forna.fi/images/PDF_tiedostot/Pinsetit/pinsetti4_2017_valmis.pdf

Suomen Palliatiivisen Hoidon Yhdistys ry (2021). Sairaalaklovnit kohtaa lapsen aina lapsena. Suomen Palliatiivisen Hoidon Yhdistys ry:n verkkolehti 4.10.2021.

Suutela, H. (toim.) (2019). *Sairaalaklovnit Suomessa*. Tutkivan teatterityön keskus T7, Tampereen yliopisto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Tule luo taide: Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihankkeen 2016–2018 loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-625-6>

Kerätyt aineistot toimintamallista

Lindberg, J., Söderholm, D., & Tapio, P. (2017). Toimenpiteeseen valmistava klovneria. Yhdistyksen sisäinen raportti. Sairaalaklovnit ry.

Sairaalaklovnit ry (2022). *Klovnien keräämä vaikuttavuustieto 2022* [kyselyaineisto].

Sairaalaklovnit ry (2020). *Hoitohenkilökuntakysely 2020* [kyselyaineisto]. Sairaalaklovnit ry. <https://sairaalaklovnit.fi/palautekysely2020/>

Sairaalaklovnit ry. Kohtaamistilastot sairaaloissa, kootaan vuosittain.

Opinnäytetyöt toimintamallista

Auerbach, S. (2017). *Send in the clowns? Emotional reactions to hospital clown interventions* [doctoral thesis, University of Zurich]. ZORA Zurich Open Repository and Archive. <https://doi.org/10.5167/uzh-140339>

Gibson, H. (2018). *Punanenän kohtaaminen sairaalassa eli mitä vuorovaikutuksessa ilmenee sairaalaklovnin ja potilaan välillä* [seminarityö, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu].

Laine, N. (2019). *Klovni ja lääkäri nenäkäin: Moniammatillinen yhteistyö henkilökunnan kanssa toimenpideklovnina työskentelevien näkökulmasta* [YAMK opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu]. Theseus ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905098556>

Mäenpää, K. (2018). *Digital service for measuring children's patient experience of preoperative medical clowning* [Master's Thesis, Aalto Yliopisto]. Aaltodoc publication archive. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201811135786>

Savela, K. (2020). *Sairaalaklovnien hyödyntäminen muutosjohtamisessa: Hoitajien ja klovnien kokemuksia sairaalaklovnien käynneistä lastenpsykiatrisilla osastoilla*. [YAMK opinnäytetyö, Savonia-ammattikorkeakoulu]. Theseus ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020121528424>

Tan, A. (2014). *A Qualitative Phenomenographical Study of the Experience of Parents with Children in Clown Care Services* [thesis, Metropolia University of Applied Sciences]. Open Repository Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402052044>

Audiovisuaalinen materiaali toimintamallista

Opetus- ja kulttuuriministeriö (19.9.2018). Sairaalaklovnit [video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=dJQDPonHEeY>

HUS & Sairaalaklovnit ry (26.11.2021). Paranna turvallisuutta, vähennä kaatumisriskejä [video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=PsdbWYU9HUG>

HUS & Sairaalaklovnit ry (28.1.2021). Sairaalaklovnien käsienspesuvideo, kädet neuvovat [video].
YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=ChVtGtV0Fi0>

HUS & Sairaalaklovnit ry (28.1.2021). Sairaalaklovnien käsienspesuvideo, tyttö ja klovnit [video].
YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=pp4a8BoR6vM>

TAYS ja Sairaalaklovnit ry (28.6.2021). Tervetuloa toimenpiteeseen Taysin lastenkirurgiaan [video].
YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=uBBrqWOzTM>

Terveyskylä.fi & Sairaalaklovnit ry (2022). Klovnituubi [videot]. Terveyskylä.fi
<https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/lapsille>

Koulutusmateriaalit toimintamallista

Sairaalaklovnit tarjoavat koulutuksia, joissa käsiteltäviä teemoja ovat mm. vuorovaikutus, viestintä, kuuntelutaidot, johtajuus, esiintyminen, luottamus, työhyvinvointi ja ryhmäytyminen – unohtamatta tietenkin klovnien ominaista leikkiä ja ilonpitoa. Lisätietoa koulutuksista [Sairaalaklovnien sivuilta](#).

EU Luova Eurooppa -ohjelman [Clowning Connects Us–ClowNexus -hanke](#), jossa Sairaalaklovnit ry on mukana yhdessä seitsemän muun sairaalaklovniorganisaation kanssa.

Toimintamallin kuvauksessa käytetyt lähteet

Barkmann, C., Siem, A.-K., Wessolowski, N. & Schulte-Markwort, M. 2013. Clowning as a supportive measure in paediatrics – a survey of clowns, parents and nursing staff. *BMC Pediatrics* 166(13), 1–10. <https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2431-13-166>

Blain, S., Kingsnorth, S., Stephens, L. & McKeever, P. (2011). Determining the effects of therapeutic clowning on nurses in a children's rehabilitation hospital. *Journal Arts & Health* 4(1), 26–38. <https://doi.org/10.1080/17533015.2011.561359>

Ford, K., Courtney-Pratt, H., Tesch, L. & Johnson, C. J. (2013). More than just clowns – Clown doctor rounds and their impact for children, families and staff. *Journal of Child Health Care* 18(3), 1–11. <https://doi.org/10.1177/1367493513490447>

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2021). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taiteen edistämiskeskus Taike.

Laitinen, L. (2017). Taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien tutkiminen: Lähestymistapoja ja tasoja. Teoksessa Laitinen, L. (toim.), *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua*, Turun Ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46 (s. 16–17). Turun ammattikorkeakoulu.

Laitinen, L. & Honkala, N. (2017). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista*. Sitra.

Lopes-Júnior, L. C., Bomfim, E., Olson, K., Neves, E. T., Silveira, D., Nunes, M., Nascimento, L. C., Pereira-da-Silva, G., & Lima, R. (2020). Effectiveness of hospital clowns for symptom management in paediatrics: systematic review of randomised and non-randomised controlled trials. *BMJ* 371, m4290. <https://doi.org/10.1136/bmj.m4290>

Mortamet, G., Roumeliotis, N., Vinit, F., Simonds, C., Dupic, L. & Hubert, P. (2017). Is there a role for clowns in paediatric intensive care units? *Archives of Disease in Childhood* 102(7), 672–675. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28179270>

Sepponen Lavikko, A. (2019). Tuiki, tuiki tähtönen, iltaisin sua katselen – lapsen toimenpidepelon kohtaaminen anestesia­lääkärin näkökulmasta. Teoksessa Suutela, H. (toim.) *Sairaalaklovnit Suomessa* (s. 93). Tutkivan teatterityön keskus T7, Tampereen yliopisto.

Shefer, S., Leon Attia, O., Rosenan, R., Wald, O.A., Ende, H. & Gabis, L.V. (2019). Benefits of medical clowning in the treatment of young children with autism spectrum disorder. *European Journal of Pediatrics* 178(8), 1283–1289. <https://doi.org/10.1007/s00431-019-03415-7>

2 SAIRAALAKLOVNITOIMINTAA LAPSIPOTILAILLE-TOIMINTAMALLIN VERTAISARVIOINTI

Arvio toimintamallin vaikuttavuusketjusta

I Toimintamallin vaikuttavuusketju	Arvio	Pisteet (1-5)
Tavoite	Sairaalaklovnit ovat asettaneet selkeät tavoitteet toiminnalleen. Tavoitteet ovat realistiset, innovatiiviset sekä uskottavat. Asetetut tavoitteet tukevat heidän toimintamalliaan. Toimintamalli on ollut jo vuosia käytössä, ja vielä pidempään ulkomailla.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Tausta	Sairaalaklovnien toiminta on johdonmukaista ja tavoitteellista. Tässä mallissa sairaalaklovnit ovat osana hoitoprosessia, eikä erillisinä toimijoina. Taustalla on tutkittu tieto ja kokemus taiteen vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Tarve	Tarpeen määrittely on kuvattu selkeästi kaikkien pyydettyjen näkökulmien osalta. Kuvauksessa tuodaan selkeästi esiin se, ettei hoitohenkilöstöllä riitä resurssia juuri muuhun, kuin varsinaisiin hoitotoimenpiteisiin jolloin sairaalaklovnin toiminnalla saadaan hoitokokemusta paremmaksi.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Tarve HYTE-näkökulmasta	Toimintamalli pohjaa osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja kohtaamisen arvoihin. Klovnieria auttaa perheitä osallistumaan hierarkkisessa sairaalamaailmassa ja sen prosesseissa. Lakiin kirjattu kulttuurin ja taiteen mahdollistaminen kaikkien saataville toteutuu hyvin tässä. Merkittävää on, että pitkiä sairaalassa oloja voidaan helpottaa klovnitoiminnalla.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Vaiheiden ja menetelmien johdonmukaisuus	Menetelmä on jo varsin vakiintunut. Systemaattista arviointia (palautteet) tehdään. Toiminnan laajentaminen olisi tarpeen (kysyntää sairaaloissa on) ja esim. muistisairaiden kohtaamiseen tämä olisi myös hyvä menetelmä. Tutkimusta edelleen tarvittaisiin.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

Vaikuttavuuden mittaaminen ja seuranta	Arviointi on jatkuvaa ja järjestelmällistä. Tieteellisen tutkimuksen mukaantulo vahvistaa objektiivista arviointia toimintamallista.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Kohderyhmän tarkoituksenmukaisuus	Kohderyhmä(t) on kuvattu selkeästi ja eri kohderyhmien merkitys kokonaisuudelle tulee hyvin esille kuvauksesta. Kohderyhmä(t) osallistuvat osaltaan toteutukseen ja arviointiin ja on keskeisessä roolissa toimintamallin juurruttamisessa. Kohderyhmälle muodostuu käynneistä positiivisia kokemuksia sairaalakäynneistä.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Asiantuntijoiden ja sidosryhmien tarkoituksenmukaisuus	Asiantuntijoiden ja sidosryhmien rooli on tuoda enemmän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta yleiseen tietoisuuteen esim. tutkimusten myötä. Tutkimustietoa tarvittaisiin enemmän ja niitä on tulossa oppilaitosten kanssa yhteistyössä. Tämän myötä sairaalaklovnien toiminta voidaan juurruttaa useammalle toimialalle. Yliopistosairaaloiden johto tukee toimintaa.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Lyhyen aikavälin vaikuttavuus	Klovnaria on tuonut osastolle iloa, naurua ja luvan huumorille esim. naurun kiljahdukset odotustilassa eivät olleet osa toimintaamme aikaisemmin. Lapsen välitön ilo ja helpotus on lyhyen aikavälin tulos. Oikea-aikaisen resurssoinnin kohdentaminen palvelisi paremmin kohderyhmää. Yhteistyötä hoitohenkilökunnan kanssa tulisi tiivistää.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Pitkän aikavälin vaikuttavuus	Pitkän aikavälin vaikuttavuutta on selvästi olemassa, sillä toiminta on jatkunut pitkään. Kuvauksessa esitellään lukuja toimintamääristä, jotka ovat vaikuttavia. Vaikuttavuutta on arvioitu erilaisten kyselyiden ja tutkimusten avulla. Toivottavasti tulevaisuudessa toimintamallin vaikuttavuutta tullaan arvioimaan myös ulkopuolisen arvioijan toimesta ja tieteellisin menetelmin.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input checked="" type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Kustannusvaikuttavuus	Kustannusvaikuttavuuden puolesta puhuvia seikkoja on kuvattu, mutta tarkempia laskelmia ei ole kustannusten vaikuttavuudesta. Kyseessä on psykososiaalinen tuki. Jos lapsi saadaan tutkittua ja hoidettua ilman pakkoa, useita kiinnipitäviä aikuisia, niin tulos on erinomainen. Tälle on vaikea	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input checked="" type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

	laskea hintaa. Lääkärin ja toimenpiteen pelko/kauhu voi traumatisoida lapsen pitkäksi aikaa.	
Etiikka	Sairaalaklovnien arvot vastaavat sairaalamaailmaa ja siellä liikutaan sairaalan säännöillä. Lasten ja perheiden yksityisyys on otettu hyvin huomioon ja heidän toiveita kunnioitetaan. Myös taiteilijoiden jaksaminen, työnohjaus ja riskit on hyvin tunnistettu.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Johtaminen ja hallinto	Johtaminen ja hallinto on kuvattu kattavasti ja läpinäkyvästi. Johtaminen, suunnittelu, organisointi ja koordinointi on kuvattu ja vastuuhenkilöt nimetty. Toiminta on sujuvaa ja jäsentynyttä.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Viestintä	Toimintamalli on otettu käyttöön ja siitä on välitetty tietoa erittäin laajasti kansainvälisesti ja kansallisesti. Toimintamallin kuvattu sisäinen ja ulkoinen viestintä tukevat kiitettävästi sen levittämistä. Asiantuntijaverkostot, tutkimusverkostot ja kokemusasiantuntija-verkostot tukevat toimintamallin levittämistä. Viestinnässä käytetään useita eri kanavia. Resurssit rajoittavat 'markkinointia', näillä resursseilla ei ole mahdollista laajentaa toimintaa.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Riskit	Riskit on yksityiskohtaisesti tunnistettu ja kuvattu. Terveystuon ammattilaisten ohjeilla ja ehdoilla mennään. Samoin on tunnistettu lasten ja omaisten herkkyydet. Myös sairaalaklovnien oma jaksaminen ja työnohjaus on huomioitu.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Resurssit, budjetti, rahoittajat ja sidonnaisuudet	Toiminta on selvästi ammattimaista, ja edellytyksenä on taiteen pohjakoulutus sekä erityinen perehtyneisyys sairaalaympäristöön ja myös selkeät sopimukset sairaalan johdon ja työyksikön kanssa. Myös hallinto, talous, johtaminen, viestintä hoidetaan ammattimaisesti. Resurssit on kuvattu kattavasti ja riittävän yksityiskohtaisesti.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

<p>Jatkokehittäminen</p>	<p>Toimintamallin jatkokehittämistä on kuvattu ja se on asiakaslähtöistä ja korostaa yhteistyötä henkilökunnan kanssa. Sairaalaklovnien kysyntä on kasvanut. Samaan aikaan sairaalaklovnit pyrkivät vastaamaan kasvavaan tarpeeseen. Vahvuksina on vankka 20 vuoden kokemus sairaalamaailmasta.</p>	<p><input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>
<p>Toimintamallin johdonmukaisuus</p>	<p>Toimintamalli on levinnyt kansalliseksi toiminnaksi, on kansainvälisesti hyvin tunnettua ja on vakiinnuttanut paikkansa osana terveydenhuollon toimintaa. Tutkimustietoa vaikuttavuudesta on olemassa ja uusia tutkimuksia on tekeillä.</p>	<p><input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>
<p>Kokonaisarvio osa-alueen I vahvuuksista ja heikkouksista</p>	<p>Vahvuudet ja heikkoudet on eritelty jäsentyneesti. Heikkoutena voisi pitää sitä, että toiminta ei ole riittävän laajasti sairaaloiden käytettävissä. Suurin haaste on vakaan rahoitusmallin järjestäminen. Sen vakiinnuttaminen auttaisi pidemmän aikavälin suunnittelua ja toteutusta. Tieteellistä näyttöä kustannusvaikuttavuudesta tarvittaisiin lisää.</p>	<p><input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>

Arvio toimintamallin näyttöön perustuvasta tiedosta

II Näyttöön perustuva tieto toimintamallista	Arvio	Pisteet (1-5)
Näyttöön perustuvan tiedon laatu ja määrä: a) Suomessa	Näyttöä toimintamallin vaikutuksista on kerätty systemaattisesti ja laaja-alaisesti. Tieteellistä tutkimusta toimintamallin vaikuttavuudesta kuitenkin kaivataan enemmän.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
b) Euroopassa	Tietoa kerätään systemaattisesti Euroopassa erilaisin kyselyin ja tieteellisen tutkimuksen menetelmin. Erityisesti kustannusvaikuttavuudesta puuttuu tutkimusta.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input checked="" type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko <input type="checkbox"/> 0 ei koske ko. toimintamallia
c) Euroopan ulkopuolella	Toimitetussa aineistossa esitellään pääasiassa eurooppalaista näyttöä Eurooppalaisen yhteistyöjärjestön kautta. WHO:n raportissa kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on arvioitu yleisesti, joka on sovellettavissa myös sairaalakloveneihin.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko <input type="checkbox"/> 0 ei koske ko. toimintamallia
Kokemustietoon perustuva näyttö vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta -toimintamallin käytännön hyöty -kohderyhmän tuottama näyttö -esimerkit kokemustietoon perustuvasta näytöstä	Kokemustietoa on kerätty systemaattisesti ja kuvattu laajasti. Kokemustietoon perustuva näyttö tukee toimintamallin vaikuttavuutta. Lasten, omaisten ja henkilökunnan palaute on erittäin positiivista. Kustannusvaikuttavuudesta kaivataan lisää näyttöä.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Asiantuntijatietoon perustuva näyttö vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta -toimintamallin käytännön hyöty -asiantuntijoiden tuottama näyttö -asiantuntijatietoon perustuvan näytön vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	Asiantuntijatietoon perustuvaa näyttöä on kuvattu eri tahoilta: kohderyhmää edustavat asiantuntijat ovat koonneet artikkelikokoelman, jossa kuvataan näyttöä. Itse toimintaan osallistuvat asiantuntijat ovat keränneet tilastoja toiminnasta ja sen tuloksista. Kustannusvaikuttavuutta on tutkittu niukasti.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

<p>Tutkimustietoon perustuva näyttö -toimintamallin tieteellisyys -tutkimusnäytön laatu, määrä ja menetelmät -tutkimusnäyttö vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta</p>	<p>Tutkimustietoon perustuvaa näyttöä on kuvattu hyvin. Tieteellinen tutkimus kansallisesti on vähäistä, mutta suunnitelmia sen lisäämiseksi on esitetty.</p>	<p><input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input checked="" type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>
<p>Tulosten sovellettavuus Suomeen</p>	<p>Tulokset ovat sovellettavissa runsaan kokemus- ja asiantuntijatiedon perusteella. Tutkimustietoa tarvitaan lisää ja sellaista suunnitellaan tehtäväksi eri tahojen kanssa yhteistyössä.</p>	<p><input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>
<p>Kokonaisarvio osa-alueen II vahvuuksista ja heikkouksista</p>	<p>Tärkeä lapsilähtöinen toimintamalli. Kustannusvaikuttavuus vaikeaa todistaa – koska lapsen ilon, helpotuksen, rentoutumisen voi kyllä todeta, mutta sen hinnoittelu on vaikeaa. Kokemus- ja asiantuntijatietoa on runsaasti. Tieteellistä tutkimustietoa on vähemmän, mutta se on tiedostettu ja sitä ollaan suunnittelemassa lisää.</p>	<p><input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>

Arvio toimintamallin sovellettavuudesta käytäntöön

III Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön	Arvio	Pisteet (1-5)
Tarve ja sovellettavuus Suomessa	Toimintamalli todella tarpeellinen Suomessa(kin). Toiminta lastensairaaloissa on jo vakiintunut. Terveystieteiden järjestämisen jakautuessa eri toimijoiden välillä toimintamalli sopii erinomaisesti sekä olemassaolevaan, että sote- uudistuksen mukanaan tuomaan toimintaympäristöön. Tarve kasvaa tulevaisuudessa.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Toimintamallin tarve ja sen sovellettavuus eri kohderyhmiin	Toimintamallille on erittäin suuri tarve ja se soveltuu erinomaisesti sen eri kohderyhmille. Klovnitoimintaa voi suunnata kaiken ikäisille ja eri kohderyhmille. Kokemusta on mm ikäihmisten parissa työskentelystä. Klovnit pystyvät huomioimaan kohderyhmien erilaiset rajoitteet ja tarpeet.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Perusrakenteen soveltuvuus toimintamallin käytölle Suomessa	Olemassa olevan perusrakenteen soveltuvuus toimintamallin käytölle Suomessa on erinomainen. Toimintamalli pohjaa kohtaamisiin ja sopeutuu muuttuviin rakenteisiin. Rahoituksen epävarmuus toiminnan taustalla on todellinen riski, mutta ei ole näkynyt toiminnassa. Rakenteet eivät rajoita – vaan resurssit.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Koulutus ja sen saatavuus	Toimintamallin koulutus perustuu käytännössä klovnilta toiselle tiedon ja taidon siirtämiseen. Tarvetta lisäkoulutukselle voisi kuitenkin olla. Koulutus on Sairaalaklovnit ry:n toteuttamaa ja sen vastuulla. Saatavuutta yhdistyksen toiminnan ulkopuolella oleville on vaikea arvioida.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Toimintamallin käyttöönoton merkitys kunnissa ja hyvinvointialueilla	Toimintamallin käyttöönotto tukee erinomaisesti kunnissa ja alueilla toteutettavaa HYTE-toimintaa ja edistää kohderyhmän ja väestön terveyttä ja hyvinvointia. Saatavuus on parempi yliopistosairaala- ja kunnilla.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko
Toimintamallin levinneisyys ja vaihe: a) Suomessa	Toimintamalli on laajasti käytössä ympäri Suomen. Malli on ollut käytössä 20 vuotta ja toimintaa on kehitetty ja laajennettu koko ajan eri terveydenhuollon sektoreille. Saatavuudessa epätasa-arvoa – paremmin saatavilla yliopistosairaala- ja kunnilla.	<input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

<p>b) Euroopassa</p>	<p>Kokemus ja yhteistyö eurooppalaisten sairaalaklovnijärjestöjen kanssa on osoittanut todeksi, että sairaalaklovnityötä tehdään samankaltaisesti riippumatta maasta tai organisaatiosta. Toimintamalli on laajalti käytössä ympäri Eurooppaa. Vaikuttavuutta on tutkittu runsaasti.</p>	<p><input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko <input type="checkbox"/> 0 ei koske ko. toimintamallia</p>
<p>c) Euroopan ulkopuolella</p>	<p>Toimintamalli on lähtöisin Yhdysvalloista, jossa sitä on myös eniten tutkittu.</p>	<p><input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko <input type="checkbox"/> 0 ei koske ko. toimintamallia</p>
<p>Muut kommentit toimintamallin käytäntöön sovellettavuudesta</p>	<p>Toiminnan laajentuminen osaksi keskus-sairaaloiden säännöllistä toimintaa takaisi potilaiden yhdenvertaisuutta nykyistä paremmin. Sairaalaklovnien toiminta madaltaa kynnystä hakeutua sairaalaan. Niillä on pitkäkantoisia merkityksiä. Lisäksi se häivyttää rajapintaa esittävän taiteen, kulttuurin ja terveystieteiden välillä.</p>	<p><input type="checkbox"/> 5 erinomainen <input checked="" type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>
<p>Kokonaisarvio osa-alueen III vahvuuksista ja heikkouksista</p>	<p>Toimintamalli soveltuu käytäntöön erinomaisesti. Sairaalaklovnitoiminta on muodostunut tärkeäksi osaksi yliopistosairaaloiden toimintaa. Se on myönteistä potilaskokemusta luovaa, sairaalaviihtyvyyttä edistävää ja psykososiaalista tukea tarjoavaa toimintaa sairaaloissa. Toiminta on valtakunnallista ja vakiintunutta. Toiminnan laajentaminen olisi helposti toteutettavissa, mikäli resursointi olisi turvattu.</p>	<p><input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko</p>

Kokonaisarviointi

Kokonaisarviointi	Pisteet (1-5)
Erinomaista lapsilähtöistä vakiintunutta toimintaa. Lapsipotilaille suunnattu sairaalaklovnitoiminta on kansainvälistä toimintaa ja sen vaikutukset ovat laajalti tunnustettuja. Toiminta tähtää siihen, että lapsipotilaille tuotetaan iloa heitä kuormittavissa tilanteissa.	<input checked="" type="checkbox"/> 5 erinomainen <input type="checkbox"/> 4 kiitettävä <input type="checkbox"/> 3 hyvä <input type="checkbox"/> 2 tyydyttävä <input type="checkbox"/> 1 heikko

Liite 2.

Yhdistyksen vuosikokous	
Yhdistyksen hallitus & luottamusvaltuutettu	
<p>Toiminnanjohtaja, Taitteellinen johtaja (Kari Jägel)</p> <p>Taloustoiminnan, henkilöstöhallinnon, sato- ja markkinointitoimet, yhdistyksen asiat, taitteellisen laulun valmistaminen & kirkon sisäiset esitykset, yhteistyö tanssissa klovnitöiden ja kirkon retkiryhmien, yhteistyö muiden klovnitöiden kanssa, esiintymisen tehtävät, työsuojeluvaltuutettu</p> <p>Ostopalvelus: Kf jamplo ja palkamaku Ostopalvelus: Itäki Pro bono: Ainaajopalvelut</p>	<p>Varainhankintakoordinaattori (Majha Kautsa)</p> <p>Varainhankinnan kehittäminen (Restor), yhteistyö & sponsorointi paikallisen varainhankinnan kehittäminen, koulutus tuotteiden kehittäminen, keikkamyynnin Line CRM-tarkastelu</p> <p>Hallinto 60 %, Sato- ja markkinointi 40 %</p>
<p>Vastuuklovnit (Kaisa Kaulu, Katja Lehtola, Joonas Lindberg, Tanjalotta Räikkö, Eina Selamo)</p> <p>Toiminnan paikallisen kehittäminen, sato- ja markkinointitoimet, ostopalvelujen työsuojelu, kaupunkitoimintien organisoiminen, suunnittelu, tutkimus- ja kehittäminen sato- ja markkinointi, klovnitöiden johtaminen, Eina Selamo: Cloviteus-hankkeet Tanjalotta Räikkö: luottamus- ja työsuojeluvaltuutettu</p>	<p>Varainhankintajohtaja (Aino Vietsa)</p> <p>Varainhankinnan suunnittelu & seuranta, Sato & markkinointi, rahastot (haku & selvitys), koulutus- ja markkinointitoimet, yhteistyö & sponsorointi, yhteistyö- ja markkinointitoimet, urakointi, ulkoisen viestinnän, nettikaupan suunnittelu, sato- ja myyntisuunnitelman, painotus, koulutus- ja markkinointitoimien kehittäminen ja päivittäminen, toimintasuunnitelma</p> <p>Ostopalvelus: Varainkerääjäpalvelut Ostopalvelus: Itäki</p>
<p>Viestintäkoordinaattori (Eina Reinikka)</p> <p>Ulkoinen viestintä/sosiaalinen media: Facebook, Instagram, TikTok, videotallot, video- ja digitaalisen kehittäminen, Cloviteus-hankkeen viestintä, klovnitöiden viestintä, sisäinen viestintä ja tehtävät. Cloviteus-hankkeet</p> <p>Hallinto 44 %, Sato- ja markkinointi 56 %</p>	<p>Varainhankintakoordinaattori (Hedja Laine)</p> <p>Hankkeiden apurahahaku, hankkeiden organisoiminen ja raportointi, Cloviteus 2021-2023 projektin hallinta, vaikuttavuusarviointi & tutkimus- ja kehittäminen</p> <p>Hallinto 50 %, Sato- ja markkinointi 50 %</p>
<p>Klovnit</p> <p>Vakituiset työsuhteet: Hanna Gibson, Janna Haavisto, Petri Mäkipää, Kaisa Ritola, Dan Söderholm, Pia Tapio Puitesopimus: Mikael Andersson, Karoliina Blom, Petri Ervasti, Kimmo Hirvonen, Tanja Hirvonen, Päivi Kangasniemi, Aami Kivinen, Taina Mäki-Iso, Markus Pettsalo, Kaisa Päivöis, Anna Ranta, Laura Rämä Klovnit, oman klovnin ulkoista ja vuorokautta huolehtiminen, kaupunkitoiminnan kehittäminen ja kaupunkitoiminnan jäseninä Janna Haavisto: Cloviteus-hankkeet Pia Tapio: Jorvin vastuuklovnit Kimmo Hirvonen, Taina Mäki-Iso, Laura Rämä: koulutus Dan Söderholm: Cloviteus-hankkeen taitteellisen luottamusta, koulutus</p>	

Liite 3.
ALUSTAVA TULO- JA MENOARVIO VUODELLE 2022

KULUT	Vuosi 2022	Budjetoitu v. 2021	Toteutunut v. 2020
Henkilöstökulut (klovnit)			
Klovnipalkat (sis. lomapalkka)	-470 000,00 €	-460 000,00 €	-371 865,19 €
Kuukausipalkat	-390 000,00 €	-365 000,00 €	-164 917,58 €
Palkat (pultesopimus)	-80 000,00 €	-95 000,00 €	-206 947,61 €
Klovnipalkkojen sivukulut	-118 000,00 €	-102 000,00 €	-65 159,20 €
Yhteensä	-588 000,00 €	-562 000,00 €	-437 024,39 €
Muut klovnitoiminnan kulut			
Klovnitarvikkeet	-3 500,00 €	-3 500,00 €	-2 416,90 €
Koulutusmenot, työhyvinvointi, Klovnituen kulut	-15 000,00 €	-16 000,00 €	-10 602,25 €
ClowNexus -hankkeen muut kulut (koulutus, painotuotteet)	-15 000,00 €	-30 000,00 €	0,00 €
ClowNexus -hankkeen matkakulut päivärahoineen	-15 000,00 €	-14 000,00 €	0,00 €
Matkakulut & päivärahat	-17 000,00 €	-15 000,00 €	-11 438,00 €
Klovninäppi-hankkeen kulut	-24 000,00 €	-40 000,00 €	0,00 €
Yhteensä	-89 500,00 €	-118 500,00 €	-24 455,15 €
Henkilöstökulut (hallinto)			
Hallinnon palkat (sis. lomapalkka)	-213 000,00 €	-200 000,00 €	-155 266,01 €
Hallinnon palkkojen sivukulut	-49 000,00 €	-45 000,00 €	-27 265,19 €
Yhteensä	-262 000,00 €	-245 000,00 €	-182 531,20 €
Muut hallinnon kulut			
Atk-laite-, palvelu- ja ohjelmistokulut	-23 000,00 €	-10 000,00 €	-18 740,07 €
Toimintavuokrat	-7 000,00 €	-6 500,00 €	-6 130,24 €
Postikulut	-700,00 €	-700,00 €	-584,22 €
Toimistokulut	-5 500,00 €	-5 000,00 €	-7 196,46 €
Työterveysshuolto	-15 000,00 €	-8 000,00 €	-7 922,66 €
Kokouskulut ja -palkkiot	-6 000,00 €	-1 000,00 €	-1 388,58 €
Taloushallintopalvelut	-25 000,00 €	-25 000,00 €	-24 964,83 €
Jäsenmaksut	-3 500,00 €	-3 500,00 €	-3 076,00 €
Puhelin- ja verkkoliikennekulut	-9 500,00 €	-7 000,00 €	-8 903,04 €
Rahallikenteen kulut	-2 200,00 €	-2 000,00 €	-1 913,89 €
Vakuutukset	-2 000,00 €	-2 000,00 €	-756,68 €
Mainos- ja markkinointikulut	-3 000,00 €	-4 000,00 €	-3 521,32 €
Varainhankinnan kulut	-15 000,00 €	-19 000,00 €	-8 970,67 €
Muut toiminnan kulut	-3 300,00 €	-500,00 €	-276,32 €
Yhteensä	-120 700,00 €	-94 200,00 €	-93 342,98 €
KULUT YHTEENSÄ	-1 060 200,00 €	-1 019 700,00 €	-737 353,72 €
TULOT			
Klovnitoiminnan tuotot			
Sairaaloiden maksusuudet & palvelumyynit	295 000,00 €	230 000,00 €	190 860,00 €
Toimintaa lisäävät avustukset yliopistosairaaloitoimintaan	126 000,00 €	137 532,00 €	111 845,00 €
Hankkeet (v. 2022 ClowNexus EU-hanke, Klovninäppi-hanke)	125 000,00 €	150 000,00 €	12 500,00 €
Yhteensä	546 000,00 €	517 532,00 €	315 205,00 €
Varainhankinta			
Jäsenmaksutuotot	200,00 €	200,00 €	200,00 €
Lahjoitukset, yksityiset (yksityishenkilöt & ryhmittymät)	80 500,00 €	89 000,00 €	136 070,72 €
Lahjoitukset, yritykset	125 000,00 €	130 000,00 €	52 258,85 €
Muu varainhankinta & tukiotteiden myynti	2 500,00 €	1 000,00 €	1 018,35 €
Yhteensä	208 200,00 €	220 200,00 €	189 545,92 €
Yleisavustukset			
STE-avustus	206 000,00 €	173 060,00 €	173 060,00 €
Muut avustukset (säätiöt, rahastot)	100 000,00 €	95 000,00 €	211 139,29 €
Yhteensä	306 000,00 €	268 060,00 €	384 199,29 €
TULOT YHTEENSÄ	1 060 200,00 €	1 005 792,00 €	888 950,21 €

Alustava tulo- ja menoarvio vuodelle 2022 on hyväksytty Sairaalklovnit ry:n hallituksen kokouksessa 22.9.2021.

Taulukko 1. Toimintamallin vaikuttavuusketju

Tarve	Klovnit toimivat lapsen tukena sairaaloissa tuottaen hyvää mieltä ja iloa tilanteissa, joihin liittyy kuormittavia tai rajoittavia tekijöitä. Sairaalaklovnit toteuttavat sairaaloiden tehtävää huolehtia hyvästä potilaskokemuksesta. Sairaalaklovnityö takaa taidelähtöiset kokemukset myös sairaalahoidossa oleville lapsille ja nuorille, ja on siten edistämässä yhdenvertaisuuden toteutumista.
Tavoite	Toiminnan tavoitteena on vaikuttaa lapsen ja perheen sairaalokokemukseen ja siitä jäävään muistoon. Toiminnan päätavoitteet ovat: lasten ja perheiden mieliala kohentuu, lapsi sitoutuu hoitotoimenpiteisiin ja lapsen potilaskokemus parantuu.
Kohderyhmä	Sairaalassa hoidossa olevat lapsipotilaat (0–18 v.) ja heidän perheensä.
Menetelmä	Menetelmänä on sairaalaympäristöön sovellettu klovnaria. Menetelmä perustuu improvisaatioon, vuorovaikutuksen kautta syntyvään kohtaamiseen ja sen kasvattamiseen jaetuksi leikiksi. Sairaalaklovnityö pitää sisällään toimenpiteisiin valmistavaa työtä ja osasto- ja poliklinikkakiertoja.
Tulokset ja vaikutukset	Sairaalaklovnitoiminnasta on sekä kotimaista että ulkomaista tutkimusnäyttöä. Suomessa toteutetun tutkimuksen (Karisalmi, N. ym. 2020) mukaan, sairaalaklovni vaikuttaa positiivisesti lapsen ja omaisen potilaskokemukseen. Hoitohenkilökuntakyselyn perusteella 94 % vastaajista oli sitä mieltä, että lapsi nauraa ja vapautuu sairaalaklovnin läsnäollessa.
Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	Sairaalaklovnitoiminta lisää perheiden hyvinvointia, parantaa potilaskokemusta, lieventää jännitys- ja pelkotiloja, sujuvoittaa toimenpidetilanteita ja keventää osastojen tunnelmaa. Kustannusvaikuttavuutta ei ole erikseen tutkittu.
Etiikka	Yhdistys on laatinut kymmenkohtaiset eettiset toimintaperiaatteet, joilla varmistetaan yhdistyksen klovnien tekemän sairaalaklovnityön laatu ja ammatillinen taso rajoittamatta taiteilijan luovuutta.
Toimivuuden arviointi	Toiminnan mittareita ovat hoitohenkilökuntakysely, klovnien keräämä vaikuttavuustieto, perheiltä kerättävä palaute sekä kohtaamistilastot.
Resurssit ja kustannukset	Arvio kokonaiskustannuksista on 800 000 € / vuosi.

Taulukko 2. Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön

Toimintamallin tarve Suomessa	Sairaalaklovnitoiminta toteuttaa sairaaloiden vastuulla olevaa tehtävää huolehtia hyvästä potilaskokemuksesta. Yliopistosairaaloissa sairaalaklovnityötä arvostetaan, ja se on osa sairaalan toimintaa ja siellä tarjottavaa hyvää hoitoa.
Toimintamallille olemassa olevat rakenteet Suomessa	Sairaalaklovnitoiminnan Suomessa mahdollistaa Sairaalaklovnit ry, joka on luonut toimivan palvelurakenteen valtakunnallisen klovnitoiminnalle. Yhteistyö yliopistollisten sairaaloiden ja keskussairaaloiden kanssa on pitkäjänteistä ja sujuvaa, ja sairaalaklovnitoiminnan voi nähdä olevan osa sairaaloiden palvelurakennetta. Toimintamallin suurin rakenteellinen haaste on sen rahoituksessa.
Koulutuksen saatavuus Suomessa	Sairaalaklovnit ry kouluttaa uusia sairaalaklovneja sekä tarjoaa yhdistyksen artisteille säännöllistä täydenniskoulutusta. Yhdistys myy vuorovaikutus-, työhyvinvointi ja esiintymiskoulutuksia ulkopuolisille.
Sovellettavuus eri kohderyhmiin	Sairaalaklovnitoimintaa toteutetaan jo nyt useiden erityisryhmien parissa (esim. autismikirjon lapset, kehitysvammaiset, maahanmuuttajat, muistisairaajat ikäihmiset). Toimintamallia on mahdollista soveltaa eri ikäisille kohderyhmille ja erityistä tukea tarvitseville.
Viestintä ja toimintamallin levittäminen	Yhdistyksen viestintä perustuu yhdistyksen arvoihin ja palvelee yhdistyksen tavoitteita. Sisäisen viestinnän tehtävänä on mahdollistaa sujuva ajantasainen tiedon kulku ja avoin vuoropuhelu. Ulkoisen viestinnän tehtävä on tukea varainhankintaa, kasvattaa tietoisuutta toiminnasta ja luoda mielikuvaa ammattimaisesta järjestöstä.
Riskit toimintamallin käytäntöön sovellettavuudessa	Sairaalaklovnitoiminnassa riskeinä ovat hoitohenkilökunnan mahdolliset ennakkoluulot, sairaalan byrokratia, hoitohenkilökunnan vaihtuvuus, toiminnan rahoituksen lyhytjänteisyys, potilasturvallisuuden huomioiminen kaikissa tilanteissa sekä klovnien työssä jaksaminen.
Sovellettavuus kuntiin ja alueille	Sairaalaklovnitoiminta edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja parantaa potilaskokemusta. Sairaalaklovnitoiminta toteuttaa kuntien lakisääteistä tehtävää edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019).